

Izveštaj o građanskom monitoringu Popisa 2013. – PopisMonitor.ba

**UG „Zašto ne“, Sarajevo
Mart 2014.**

SADRŽAJ

UVOD	3
POGLAVLJE I: METODOLOGIJA IZVJEŠTAJA GRAĐANSKOG MONTORINGA POPISA STANOVNIŠTVA U BIH 2013.	4
1.1 Evidentirati i dokumentovati nepravilnosti u popisnom procesu.....	4
1.2 Ispitati zadovoljstvo građana i građanki provođenjem Popisa u BiH 2013. Godine	5
1.3 Ispitati zadovoljstvo učesnika u popisnom procesu.....	5
1.4 Analizirati kvalitet medijske kampanje provedene od strane institucija nadležnih za provođenje popisa	5
1.5 Analizirati preliminarne rezultate Popisa u BiH 2013. Godine.....	6
1.6 Analiza kvalitete zakonskog okvira Popisa 2013. i njegova implementacija	6
POGLAVLJE II: ZAKONSKI OKVIR	6
2.1 Istorijat zakonskog okvira	6
2.2 Opis zakonskog okvira Zakona o Popisu	8
2.3 Kvaliteta i implementacija zakonskog okvira Popisa	9
2.4 Efektivnost implementacije rokova i preporuka međunarodne operacije monitoringa	12
2.5 Zakon o Popisu stanovništva, domaćinstava i stanova.....	12
2.6 Materijali (popisnice, karte, materijali za trening).....	13
2.7 Popisivači, općinski instruktori, popisne komisije i ostalo terensko osoblje	14
2.8 Provedba Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova	15
2.9 Interne metode komunikacije između tri statističke institucije (BHAS, FZS i RZS) i komunikacija sa građanstvom	15
2.10 Baze podataka, zaštita ličnih podataka, informacijski sistemi i aplikacije	15
2.11 Kontrolni popis.....	16
2.12 Zaključak.....	16
POGLAVLJE III: POPISMONITOR.BA - GRAĐANSKI MONITORING POPISA	17
3.1 Kampanja dizanja svijesti o Popisu u BiH	18
3.2 Online Kampanja	18
POGLAVLJE IV: REZULTATI GRAĐANSKOG MONITORINGA	19
4.1 Postavljena pitanja.....	19
4.2 Prijave građana/ki	20
POGLAVLJE V: ANALIZA IMPLEMENTACIJE POPISA STANOVNIŠTVA 2013.	21
5.1 Insitucije i popisivači/ce: planovi, učinak i problemi	21
5.2 Institucije.....	21
5.2.1 Kampanja	22
5.2.2 Popisivači, Instruktori: Problemi	22
5.2.3 Isplata.....	24
5.2.4 Provođenje Popisa 2013: Nepravilnosti.....	24
5.2.5 Reakcije zavoda na kampanje o izjašnjavanju, objavljivanju preliminarnih podataka i druga pitanja	25

5.2.6 "Nezvanični podaci" objavljeni od strane političkih partija	26
5.3 Intervjui sa popisivačima/cama	26
5.3.1 Ugovor	26
5.3.2 Trening	26
5.3.3 Provođenje Popisa 2013.	26
5.3.4 Pozitivne i negativne strane	27
POGLAVLJE VI: ZADOVOLJSTVO GRAĐANA POPISNIM PROCESOM I OČEKIVANJA OD REZULTATA	
POPISA 2013.	28
6.1 Analiza specifičnih odgovora i osnovni rezultati ankete	28
6.2 Zaključci	34
POGLAVLJE VII: ANALIZA MEDIJSKE KAMPANJE ZA POPIS STANOVNIŠTVA, STANOVA I KUĆANSTAVA U BIH 2013. GODINE	35
7.1 Finansiranje kampanje	35
7.2 Sadržaj kampanje	36
7.3 Video kampanja	36
7.4 Radio kampanja	37
7.5 Print kampanja	37
7.6 Call centar Agencije za statistiku	37
POGLAVLJE VIII: POPIS STANOVNIŠTVA, DOMAĆINSTAVA I STANOVA U BOSNI I HERCEGOVINI 2013: PRELIMINARNI REZULTATI	38
8.1 Analiza preliminarnih rezultata popisa: Poređenje preliminarnih rezultata sa demografskim podacima statističkih zavoda	39
8.2 Metodologija analize	39
8.3 Federacija Bosne i Hercegovine	40
8.3.1 Kantoni	40
8.3.2 Opštine	42
8.4 Republika Srpska	50
8.4.1 Opštine	50
8.5 Brčko Distrikt	53
8.6 Zaključak	54

UVOD

Popis stanovništva predstavlja najznačajnije statističko istraživanje u jednoj državi, putem kojeg se prikupljaju, obrađuju i objavljuju podaci o njenom stanovništvu, domaćinstvima/kućanstvima i stanovima.

Popis se provodi u svim državama svijeta, svakih deset godina, a posljednji popis u Evropi je održan 2011. godine. Bosna i Hercegovina nije uspjela provesti popis zajedno sa ostalim evropskim državama jer tada nisu bili stvoreni zakonski preduslovi za njegovo provođenje. Zakon o popisu stanovništva usvojen je tek početkom 2012. godine, tako da je popis u Bosni i Hercegovini organizovan u periodu od 01. – 15. oktobra 2013. godine, prema stanju na dan 30. septembra 2013. godine u 24:00 sata i ovaj datum se smatra referentnim datumom za popis stanovništva. Ovo znači da sve promjene nastale nakon ovog datuma nisu bile evidentirane popisom, kao i to da svi oni koji su se rodili nakon ovog datuma nisu bili dio istog.

Osnovni cilj popisa je da pokaže koliko ljudi zaista živi u Bosni i Hercegovini, gdje oni žive, čime se bave, kolika su im prosječna primanja, kao i niz drugih podataka koji su ključni za sva buduća ekonomska, socijalna i druga planiranja i projekte u državi, privlačenje stranih investitora, a posebno za daljnji put naše zemlje ka EU.

Popis stanovništva je proveden na osnovu *Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH* koji je usvojen početkom 2012. godine. Usvajanje Zakona o popisu je bila i jedna od obaveza kako bi BiH ispunila obaveze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) s EU. Pored Zakona o popisu na državnom nivou postoji i Zakon o organizaciji i sprovođenju popisa stanovništva, domaćinstava i stanova 2013. godine u Republici Srpskoj. Bosna i Hercegovina se također obavezala da će Popis stanovništva provesti po međunarodnim standardima definisanim od strane UNECE i Eurostata, koje je usvojila Evropska komisija 2010. godine. Također, naša zemlja se obavezala da će poštovati Fundamentalne principe statistike usvojene od strane UN-ove statističke komisije, Evropski statistički kodeks, kao i standarde zaštite podataka koji proizilaze iz Konvencije o zaštiti pojedinaca Vijeća Evrope koji se odnose na automatsku obradu ličnih podataka, te relevantne regulative Evropske unije na snazi.

Popis 2013. koji je organizovan kao klasični, terenski popis stanovništva uz upotrebu anketara, su provele statističke institucije u BiH: Agencija za statistiku BiH, Federalni zavod za statistiku i Republički zavod za statistiku Republike Srpske u suradnji sa administrativnim organima i organizacijama BiH, nadležnim entitetskim administrativnim organima i organizacijama, nadležnim organima Brčko Distrikta i jedinicama lokalne samouprave. Agencija za statistiku BiH je dala procjenu da je oko 23.000 osoba učestvovalo u pripremi i realizaciji Popisa 2013.

Međunarodna monitoring operacija je osnovana od strane Evropske komisije 2012. godine, na molbu Vijeća ministara BiH, kako bi osigurala da pripreme za Popis i njegova implementacija budu u skladu sa Evropskim internacionalnim standardima. Međunarodnu monitoring operaciju čine predstavnici EUROSTAT-a, predsjedavajući Menadžment grupe, Kancelarije za proširenje Evropske komisije, Vijeća Evrope, UNSD (Kancelarija za statistiku UN-a), UNECE (Ekonomski komisija UN-a) i UNFPA (Populacijski fond UN-a).

UG "Zašto ne" i Koalicija "Jednakost" su, zbog nedostatka adekvatne informativne kampanje nadležnih državnih i entitetskih institucija, početkom septembra 2013. godine pokrenule kampanju *PopisMonitor* sa

ciljem da se građanima i građankama približi popisni proces, identificiraju problemi uočeni prilikom popisivanja i pruži asistencija građanima/kama u njihovom rješavanju, ali i da se napravi procjena integriteta popisnog procesa i kvaliteta i kredibiliteta podataka prikupljenih na popisu, kroz direktan kontakt sa građanima/kama.

Aktivnosti PopisMonitora su uključivale: analizu kvalitete zakonskog okvira za provođenje Popisa 2013, analizu implementacije oficijelnih akata kojima je regulisan popis (poštivanje propisa, procedura i rokova u provođenju popisa), analizu usklađenosti metodologije Popisa 2013. u BiH sa međunarodnim standardima, praćenje i analiza kvalitete svih aspekata provođenja popisa (priprema i provođenje anketiranja, unos podataka, analiza podataka, plasiranje rezultata), praćenje rada na terenu kroz komunikaciju sa građanima/kama i podrška popisnom procesu (građanski monitoring), ispitivanje kvalitete popisa kroz upitnike za popisivače i popisane osobe, ispitivanje zadovoljstva građana/ki popisnim procesom, analiza kvalitete medijske kampanje vezane za popis 2013.

U fokusu kampanje je bio građanski monitoring popisa kako bi se sve eventualne zloupotrebe svele na najmanju moguću mjeru.

Građanski monitoring popisa provoden je kroz direktnu komunikaciju tima PopisMonitora sa građanima i građankama, putem uličnih akcija, internet stranice PopisMonitor.ba, e-maila, info-telefona, te online društvenih mreža. Web stranica PopisMonitor.ba zabilježila je više od 40.000 jedinstvenih posjeta, a na uličnim akcijama u brojnim bh. gradovima, građanima i građankama je podijeljeno oko 120.000 informativnih brošura sa osnovnim informacijama i odgovorima na najčešća pitanja vezana za Popis stanovništva, stanova i domaćinstava u BiH 2013. Facebook stranicu PopisMonitora je, za nešto više od mjesec i po dana, vidjelo oko 200.000 ljudi, dok njen rad prati nešto više od 3.000 ljudi. Tim PopisMonitora zabilježio je, također, preko 100 medijskih pojavljivanja koja se odnose na Popis 2013, kako u domaćim, tako i u stranim medijima.

POGLAVLJE I: METODOLOGIJA IZVJEŠTAJA GRAĐANSKOG MONTORINGA POPISA STANOVNIŠTVA U BIH 2013.

Izveštaj o monitoringu Popisa 2013. u BiH nastao je iz potrebe da se dokumentuje proces građanskog monitoringa, ocijeni kvalitet popisnog procesa iz perspektive civilnog društva i građana/ki uopće, te da se procijeni koliko će korisni i pouzdani biti podaci dobijeni iz popisa. S obzirom na gore navedeno, ciljevi građanskog monitoringa su bili:

- Evidentirati i dokumentovati neregularnosti u popisnom procesu
- Ispitivanje zadovoljstva građana/ki provedbom Popisa 2013.
- Ispitivanje zadovoljstva osoba uključenih u popisni proces provedbom Popisa 2013
- Analiza kvalitete zvanične medijske kampanje provedene od strane institucija
- Analiza preliminarnih rezultata Popisa
- Analiza kvaliteta zakonskog okvira za provedbu Popisa
- Analiza implemetacije zakonskog okvira i preporuka IMO/EuroSTAT-A

1.1 Evidentirati i dokumentovati nepravilnosti u popisnom procesu

Jedan od osnovnih ciljeva ovog građanskog monitoringa Popisa 2013. bio je utvrditi i evidentirati nepravilnosti koje su se desile prije ili za vrijeme trajanja Popisa u BiH 2013. godine, bilo da se one tiču načina odabira popisivača, prigovora na sastavljanja popisnih komisija, odnosa instruktora spram popisivača/ica, ili pak odnos popisivača/ica prema građanima/kama.

U svrhu evidentiranja svih problema i nepravilnosti PopisMonitor je, kroz interaktivnu mapu u sekciji za prijavu problema, omogućio svim korisnicima da veoma jednostavno i anonimno, samo putem nekoliko klikova, prijave uočeni problem ili nepravilnost, te ga lociraju kako bi on bio vidljiv na interaktivnoj mapi.

Evidencija problema i nepravilnosti vršila se također i putem e-mail adrese prijava@PopisMonitor.ba, putem društvenih mreža, te pozivima ili slanjem SMS poruke na brojeve telefona koji su bili aktivni prije, tokom i neposredno nakon završetka Popisa stanovništva u BiH od 01. do 15. oktobra 2013. godine.

1.2 Ispitati zadovoljstvo građana i građanki provođenjem Popisa u BiH 2013. godine

Cilj ovog monitoringa je bio i da se po završetku provođenja Popisa ispita stepen zadovoljstva građana i građanki samim popisnim procesom. U tu svrhu provedeno je i omnibus ispitivanje na reprezentativnom uzorku gdje su građanima/kama, metodom slučajnog odabira, metodom intervjua licem-u-lice u domaćinstvu postavljana pitanja na osnovu kojih se evidentirao stepen njihovog zadovoljstva provedenim popisom. Omnibus istraživanje provela je agencija Ipsos, a ono je obuhvatilo 1015 osoba oba spola, uzrasta preko 15 godina, koji žive u gradovima i selima u cijeloj BiH. Istraživanje je provedeno u oba entiteta, a uzorak je obuhvatio i svih 10 kantona u FBiH. Istraživanje je vršeno sa 105 polaznih tačaka koje su odabrane generatorom slučajnih brojeva iz Ipsos baze biračkih mjesta u BiH (CIK, 2012), a domaćinstva unutar pojedinih polaznih tačaka su birana tehnikom „slučajnog hoda“.

Tokom anketiranja postavljana su otvorena pitanja koja su nudila više odgovora o stepenu zadovoljstva provedenim popisom, kao i zatvorena pitanja sa dvije vrste odgovora, pozitivnim i negativnim.

1.3 Ispitati zadovoljstvo učesnika u popisnom procesu

Osim analize zadovoljstva građana i građanki u BiH tim PopisMonitora je proveo i ispitivanje zadovoljstva svih aktera uključenih u provođenje Popisa stanovništva u BiH. Tako je kroz polu-otvorene upitnike, sa specifičnim pitanjima za svaku grupu, a koji su sadržavali 15 pitanja za tri statističke agencije i zavoda u BiH, te 12 pitanja za popisivače/ice ispitano njihovo zadovoljstvo popisnim procesom.

Ankete sa nadležnim institucijama obavljene su pismenim putem, dok su ankete sa popisivačima/cima obavljane putem intervjua u direktnom kontaktu, te dodatnim metodama kao što su Skype, telefonski intervju i slanje pitanja putem e-maila.

1.4 Analizirati kvalitet medijske kampanje provedene od strane institucija nadležnih za provođenje popisa

Tri statističke institucije u BiH, prije i tokom trajanja Popisa stanovništva, stanova i kućanstava u BiH, provele su informativnu kampanju koja je u javnosti bila vidljiva kroz emitovanja TV i radio spotova na elektronskim medijima u BiH, kroz informativne letke i plakate koji su distribuirani po gradovima, outdoor kampanju te oglase u printanim medijima i na internet portalima.

Nakon završetka popisa, tim PopisMonitora je prikupio informacije o troškovima izrade medijske kampanje, izvorima novca za finansiranje kampanje, ali je i analizirao sadržaj i doseg poruka koje su komunicirane prema javnosti te njihovu relevantnost za građane i građanke u BiH.

1.5 Analizirati preliminarne rezultate Popisa u BiH 2013. Godine

Jedan od ciljeva ovog monitoringa bio je i da se procijeni implementacija popisa u zakonom definisanim popisnim jedinicama u BiH, kao i da se procijeni uticaj radnji koje nisu u skladu sa zakonom na samu implementaciju i rezultate popisa.

U ovom izvještaju analizirana je kvaliteta preliminarne rezultata popisa objavljenih od strane Agencije za statistiku BiH, a rezultati su poređeni sa postojećim statističkim podacima u BiH. S obzirom da su preliminarne rezultate provedenog popisa činili samo podaci o broju popisanih osoba po opštinama u BiH, njihova analiza je vršena kroz poređenje sa trendovima u evidencijama statističkih institucija u BiH koji se odnose na ukupno prisutno stanovništvo u opštinama u BiH po godinama.

1.6 Analiza kvalitete zakonskog okvira Popisa 2013. i njegova implementacija

Analiza zakonskog okvira se sastojala od pregleda legislative vezane za popis i izdvajanja područja koja su potencijalno bila neadekvatno regulisana zakonom i otvarala mogućnosti različitih interpretacija. Također, analiza implementacije rokova koji su postavljeni u zakonskom okviru Popisa i drugih preporuka je dio ovog dokumenta. Ovo istraživanje je provedeno kroz analizu legislative Popisa, IMO izvještaja, medijskih izvještaja, pritužbi građana poslanih na website PopisMonitor i intervju sa osobama uključenim u popisni proces.

POGLAVLJE II: ZAKONSKI OKVIR

2.1 Istorijat zakonskog okvira

Zakon o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini godine predstavlja pravni okvir za provođenje Popisa stanovništva u kojem su definisana prava i obaveze svih učesnika u popisu, od organizatora popisa, pa do popisivača/ica i građana i građanki.

Prijedlog zakona o popisu stanovništva i domaćinstava u Bosni i Hercegovini 2011. godine prvi put je predložen Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH od strane poslanika SDS-a Momčila Novakovića, ali Ustavnopravna komisija nije podržala principe ovog predloženog zakona, te je on na 36. sjednici Predstavničkog doma PSBiH, koja je održana 8. oktobra 2008. godine, stavljen van procedure.

Predloženi zakon je predviđao da se popis stanovništva u BiH obavi 2011. godine. Također je predviđao da se popisom osoba, između ostalih podataka, obuhvataju i nacionalnost, vjeroispovjest i maternji jezik, što je za jedan broj delegata iz Federacije bilo neprihvatljivo.

Neki od njih su napominjali da nisu za "etnički popis" te da bi zakon, u predloženom obliku, bio zakon za legalizaciju etničkog čišćenja. Također se mogao čuti i stav da nije ispunjen ni minimum uslova za legitiman popis, te da je u ovom trenutku ovo isključivo političko pitanje.

S druge strane, poslanici iz RS su zauzeli stav kako nije moguće obaviti popis bez podataka o nacionalnoj i etničkoj pripadnosti. Od poslanika iz RS se čulo i to da neusvajanje ovog zakona u državnom parlamentu neće spriječiti RS da 2011. godine obavi popis stanovništva u tom entitetu, što se nije desilo.

Vijeće ministara BiH je 20.08.2009. godine većinom glasova usvojilo Prijedlog zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH 2011. godine i uputilo ga u parlamentarnu proceduru 02.09.2009. O ovom prijedlogu se raspravljalo na 70. sjednici Predstavničkog doma PSBiH, koja je održana 21.01.2010. godine, na kojoj je Dom odbio Prijedlog zakona u prvom čitanju s 16 glasova „za“ (iz Federacije BiH 4, iz Republike Srpske 12), 19 glasova „protiv“ (iz Federacije BiH 17, iz Republike Srpske dva) i bez suzdržanih.

Privremena komisija Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH je 21.05.2010. u Sarajevu utvrdila zadnju verziju Prijedloga zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH 2011. godine. U skladu sa ranijim zaključkom Predstavničkog doma, Prijedlog zakona o popisu upućen je u redovnu parlamentarnu proceduru, kako bi se omogućilo njegovo poboljšanje putem amandmana, na čemu su insistirali članovi Komisije iz Republike Srpske.

SNSD je u komisiji tražio brisanje dijela kojim se propisuje da se popis iz 1991. godine primjenjuje do potpune implementacije Aneksa VII, ili da se rezultati popisa iz 2011. godine primjenjuju na svim nivoima u BiH od 2014. godine, ali ovi prijedlozi nisu podržani. Uz sva obavezna popisna pitanja, Prijedlog zakona o popisu stanovništva omogućava stanovnicima BiH dobrovoljno izjašnjavanje o etničkoj i vjerskoj pripadnosti, te o jeziku.

Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH je na sjednici koja je održana 30.06.2010. podržao, u prvom čitanju, Prijedlog zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH 2011. godine. Za ovaj zakonski prijedlog kojeg je sačinila Privremena komisija ovog doma glasala su 23 poslanika, protiv je bilo sedam poslanika iz Stranke za BiH, dok je jedan poslanik bio suzdržan.

Prijedlogom zakona predviđeno je da do potpune primjene Aneksa VII Dejtonskog sporazuma za formiranje vlasti na svim nivoima u BiH primjenjuju podaci o etničkoj strukturi stanovništva prema popisu iz 1991. godine.

Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH je na sjednici održanoj 13.07.2010., u prvom čitanju, podržao Prijedlog zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2011. godine, koji je ranije usvojio Predstavnički dom. Prijedlog zakona, između ostalog je predviđao da građani BiH mogu, ali i ne moraju da se izjasne o nacionalnoj/etničkoj i vjerskoj pripadnosti. Definirano je i to da će primjena podataka o etničkoj strukturi stanovništva prema popisu stanovništva iz 1991. godine važiti i nakon okončanja ovog popisa za formiranje vlasti na svim nivoima u BiH sve do potpunog provođenja Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma. Zamjenica predsjedavajućeg Doma naroda Dušanka Majkić je tokom diskusije iznijela stav da će srpski delegati podržati principe predloženog zakona, ali da će dalju podršku zakon dobiti samo ukoliko bude brisana ova odredba, te je SNSD uložila amandman na član 48. Prijedloga zakona, kojim se propisuje da će se za raspodjelu vlasti koristiti rezultati iz 1991. godine sve do konačnog sprovođenja Aneksa VII Dejtonskog sporazuma.

Ova stranka je tražila da se u Zakonu o popisu stanovništva precizira ko će, pod kojim uslovima i kada objaviti da je završen Aneks VII, odnosno povratak izbjeglih i raseljenih lica.

Zakon je u oba doma Parlamenta BiH usvojen 03.02.2012. godine, a glavna prepreka za usvajanje zakona bio je Dom naroda PS BiH zbog mehanizma entitetske i blokade putem zaštite vitalnog nacionalnog

interesa. Tako su ovaj Zakon usvajale dvije parlamentarne većine u dva mandatna saziva Parlamentarne skupštine BiH.

Nakon usvajanja, Zakon je amandmanski izmijenjen samo jednom, u februaru 2013. godine, da bi se prolongirao datum provođenja Popisa sa aprila 2013. na oktobar 2013. Izmjene su za sobom povukle nove rokove i vremenske okvira Popisa 2013. Jedina druga promjena u Zakonu je bila produžetak financiranja aktivnosti oko Popisa na period do 2016. godine.

2.2 Opis zakonskog okvira Zakona o Popisu

Zakon o Popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine¹ utvrdio je: sadržaj, pripremu, organizaciju i provođenje popisa stanovništva domaćinstava i stanova u BiH, obaveze državnih i drugih organa i organizacija uključenih u popis, obaveze i dužnosti davalaca popisnih podataka i lica koja obavljaju poslove popisa, objavljivanje popisnih rezultata i finansiranje popisa.

U Zakonu su, također definisani određeni pojmovi vezani za Popis, kao što su uobičajeno mjesto stanovanja, stalni stanovnici, privatno domaćinstvo, institucionalno domaćinstvo, stambeni fond, objekti za stanovanje, stambena jedinica, konvencionalni stanovi, odvojeno, nezavisno, konvencionalno prebivalište.

Zakon o Popisu je također definisao i jedinice koje su obuhvaćene popisom i jedinice koje nisu obuhvaćene popisom, te šta je to ukupan broj stalno naseljenog stanovništva.

Jedinice koje su obuhvaćene popisom su državljani Bosne i Hercegovine sa prebivalištem ili boravištem u BiH, bez obzira na to da li su u trenutku Popisa prisutni u BiH, strani državljani sa dozvolom za stalni ili privremeni boravak u BiH, bez obzira da li su u trenutku Popisa u BiH, lica bez državljanstva, te domaćinstva i stanovi gorenavedenih kategorija.

Jedinice koje nisu obuhvaćene popisom su diplomatsko-konzularno osoblje stranih diplomatskih i konzularnih predstavništava i predstavnici međunarodnih organizacija i tijela, kao i članovi njihovih porodica koji sa njima borave u BiH, pripadnici stranog vojnog i policijskog osoblja, kao i članovi njihovih porodica, te stanovi koji su u vlasništvu drugih država.

Ukupan broj stalno nastanjenog stanovništva za svaku teritorijalnu jedinicu je zbir lica koja tu imaju uobičajeno mjesto stanovanja i prisutna su, kao i lica koja tu imaju uobičajeno mjesto stanovanja, ali su privremeno odsutna (lica koja su odsutna manje od godinu dana). Lica koja su u trenutku popisivanja prisutna u teritorijalnoj jedinici, ali ne žive, ili se ne očekuje da žive u njoj najmanje godinu dana su *privremeno prisutna lica* i ne ulaze u ukupan zbir stanovnika.

U Zakonu je definirano i koje će teme biti obuhvaćene Popisom, konkretno, koji su relevantni podaci o stanovništvu, te koji su relevantni podaci o domaćinstvima i poljoprivrednim gazdinstvima.

Zakon je također definisao i obaveze lica koja se popisuju, koje jasno kažu da je lice obuhvaćeno popisom na sva pitanja u popisnim obrascima dužno potpuno i tačno odgovoriti, te se obavezao na ravnopravnost jezika, te zaštitu nacionalnih manjina u tom smislu (svaka nacionalna manjina u BiH ima pravo da dobije ogledne primjerke popisnih obrazaca na svom jeziku i pismu).

---

¹ Zakon o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova, Službeni list BiH 10/12, Sarajevo, 2012.

URL: <http://www.bhas.ba/census/Zakon%20o%20popisu-en.pdf>

Zakon je definisao i da se lica koja se popisuju nisu obavezna izjašnjavati o *nacionalnoj/etničkoj i vjerskoj pripadnosti*.

Popisivači i sva druga lica koja obavljaju poslove u vezi sa popisom su, prema Zakonu, dužna da čuvaju trajno, kao službenu tajnu, sve podatke prikupljene od pojedinaca koji se odnose na njihove lične, porodične i imovinske prilike, te da se prikupljeni podaci koriste isključivo u statističke svrhe.

Zakon je također definisao ulogu i odgovornost Agencije za Statistiku BiH, poslove entitetskih Zavoda za statistiku, kao i postojanje Jedinственe baze podataka. Također, Zakon je predvidio i posebna ad hoc tijela, te definirao i njihove uloge i zadatke, a to su: popisni biro (Centralni popisni biro, Popisni biro Agencije, popisni biro entitetskih zavoda za statistiku i Popisni biro Brčko Distrikta), kantonalne popisne komisije i općinske popisne komisije, kao i Ministarstva koja učestvuju u Popisu (na državnom entitetskom i nivou Distrikta). Definirano je i da nacionalna struktura osoblja koje radi na unosu, obradi i kontroli podataka odražava nacionalnu strukturu stanovništva BiH prema posljednjem popisu.

U Zakonu je također obrađena i metodologija popisa, tj. propisani su zadaci vezani za propisivanje i objavljivanje metodoloških instrumenata popisa, štampanje popisne građe, poslove na kartografiji, zabrana promjena naziva i mijenjanja naziva, granica i područja općina, mjesnih zajednica, naselja, statističkih i popisnih krugova, ulica i brojeva kuća i zgrada.

Definiran je način popisa diplomatskog osoblja i njihovih porodica, popis lica u zatvorima, popis vojnog osoblja, popis lica koja žive u inozemstvu, te su određeni i vremenski okviri za objavljivanje rezultata Popisa.

Zakon je definirao i način finansiranja Popisa u BiH² i inozemstvu, kao i kaznene odredbe za građane/ke koji odbiju da daju odgovore na obavezna pitanja i građane/ke koji daju netačne ili nepotpune odgovore, kao i lica koja obavljaju poslove i zadatke vezane za popis.

Dodatno, kompletan zakonski okvir za Popis 2013 uključuje:

- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini u 2013
- Priručnik za organizovanje i implementaciju Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH 2013 na teritoriji Federacije BiH
- Zakon o organizovanju i implementaciji Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u 2013. u Republici Srpskoj
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o organizovanju i implementaciji Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u 2013. u Republici Srpskoj
- Regulaciju (EK) broj 763/2008 Evropskog Parlamenta i Vijeća od 9. jula 2008. o popisima stanovništva i domaćinstava

2.3 Kvaliteta i implementacija zakonskog okvira Popisa

U ocjeni kvalitete usvojenog zakonskog okvira, prvo ćemo dati kratak pregled izvještaja Međunarodne monitoring misije na ovu temu. U prvom izvještaju se kaže da je "Zakon prilično opsežan i trebao bi dati čvrste temelje za pripremu i implementaciju Popisa", ali neke tačke trebaju biti dalje pojašnjene – prije svega, popisivanje osoba koje žive van zamlje, podjela odgovornosti između Agencije i drugih statističkih

---

² Metodologija za pripremu, organizaciju i provođenje Popisa 2013. Agencija za statistiku BiH, 2013.

URL: <http://www.bhas.ba/Popis%202013/Metodology%20-%20eng.pdf>

institucija i kontrola tačnosti odgovora na pitanja. Postojale su i određene brige oko uloge općinskih popisnih komisija, preciznije, zbog činjenice da će njihovi članovi biti nominovani od strane lokalne samouprave, koja nije nepristrasan akter u procesu. U drugom izvještaju, priznato je da postoje određeni problemi oko finansiranja. U trećem izvještaju, primijećeno je da postoji mogućnost različitih interpretacija članova Zakona koji se tiču jedinstvene baze podataka.

Međutim, nekoliko ozbiljnih problema u Zakonu o popisu nije bilo spomenuto u ovim izvještajima. Prvi i najvažniji se tiče zaštite ličnih podataka, koja je u Zakonu regulisana prilično nejasno. Član 15. kaže:

“(2) Zaštita ličnih podataka osiguravaće se u skladu sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka i Zakonom o statistici Bosne i Hercegovine.”

Međutim, nijedan od ovih zakona ne uzima u obzir specifičnost podataka dobijenih popisom, te ne sadrži nikakve mjere koje se tiču mnogobrojnih situacija koje proizlaze iz procesa popisivanja. Najvažnija među njima jeste uništavanje ličnih podataka prikupljenih tokom popisa. Neprecizne mjere koje se tiču zaštite ličnih podataka se nastavljaju i dalje, uključujući Član 16. koji kaže: “Podaci prikupljeni popisom koristit će se isključivo u statističke svrhe”, bez davanja mjera koje se odnose na uništavanje podataka koji nisu potrebni za statističke svrhe. Član 20. kaže da Agencija: “brine o smještaju, čuvanju i uništenju popisne građe”, dok Član 22. daje svim statističkim institucijama (Agencija i entitetski zavodi) pravo svojine nad zajedničkom bazom podataka koja “se sastoji od svih prikupljenih i obrađenih podataka”.

Član 28. kaže da “Direktor Agencije donosi Pravilnik o uništavanju popisne građe. Popisni obrasci, organizaciono metodološka uputstva za provođenje popisa i Pravilnik o uništavanju popisne građe bit će objavljeni u “Službenom glasniku BiH” i službenim glasilima entiteta i Brčko Distrikta.” U Zakonu nisu sadržani zakonski rokovi za donošenje ovog Pravilnika i nikakve sankcije nisu predviđene za neizvršavanje ovog zadatka. Ovo se pokazalo kao ozbiljan problem, s obzirom da metod i obim uništavanja ličnih podataka nisu utvrđeni ni pet mjeseci nakon završetka Popisa. Pravilnik o uništavanju popisne građe nije objavljen i još uvijek je potpuno nepoznato šta će se desiti sa ličnim podacima prikupljenim tokom popisa i da li će uopće biti uništeni.

Kada se ovo uzme u obzir, postaje problematičan i dio Člana 36. Zakona o Popisu:

“Sve institucije Bosne i Hercegovine, entiteta i Brčko Distrikta obavezne su da omoguće korištenje baza podataka i evidencije iz svoje nadležnosti (baze podataka rođenih, umrlih, raseljenih, evidencije prebivališta, evidencije osuđenih na izdržavanje kazne zatvora i dr.) Agenciji radi provođenja statističke kontrole tačnosti i kvaliteta podataka prikupljenih na terenu.”

Da su pitanja uništavanja ličnih podataka bila precizno definirana zakonom i/ili pravnim aktima proizašlim iz Zakona, ne bi bilo ništa sporno u ovom članu. Međutim, pošto ovo pitanje još uvijek nije riješeno, ostavljen je prostor za pitanja o mogućoj zloupotrebi ličnih podataka, budući da se oni mogu vezati i za druge baze podataka.

Međunarodna monitoring misija je u svojim izvještajima spomenula problem popisivanja osoba koje žive u inostranstvu, referirajući se na osobe koje žive van zemlje duže od jedne godine. Međutim, situacija sa osobama koje su odsutne kraće od godinu dana, ili samo tokom trajanja Popisa, nije uzeta u obzir. Član 4. kaže da će se popisati “Državljeni Bosne i Hercegovine sa prebivalištem ili boravištem u Bosni i Hercegovini, bez obzira da li su u trenutku popisa u Bosni i Hercegovini ili nisu.”, dok član 7. kaže: “Popisana lica koja ne zadovoljavaju kriterije koji su postavljeni definicijom uobičajenog mjesta stanovanja u mjestu popisivanja, odnosno ne žive, niti se očekuje da će živjeti u mjestu popisivanja, u neprekidnom periodu od

barem 12 mjeseci, smatraju se privremeno prisutnim licima i stoga ih ne treba računati u ukupan broj stanovništva tog popisnog područja.”

Međutim, ni Zakon niti popisna metodologija ne daju nikakve instrukcije za situaciju kada je cijelo domaćinstvo odsutno za vrijeme popisa, za period kraći od jedne godine. Nikakve popisnice niti drugi vidovi popisivanja nisu bili omogućeni za ovu kategoriju osoba. Ovo se pokazalo kao problem u implementaciji popisa, za koji niti jedna statistička institucija nije imala adekvatan odgovor. Rezultat je bio da porodice, ili domaćinstva koja se sastoje od samo jedne osobe, a pripadaju ovoj kategoriji, uopće nisu bila popisana.

Pitanja broj 24, 25. i 26, koja se tiču etniciteta/nacionalnosti, jezika i religije, koja su bila najviše diskutovana i najkontroverznija, također su veoma loše regulisana u okviru Zakona. Član 12. jedino kaže da osoba nije dužna da se etnički/nacionalno izjasni, niti da se religijski opredijeli, ali je forma osjetljivih pitanja ostavljena u potpunosti na odlučivanje statističkim institucijama. Činjenica da Zakon nije uspostavio nikakve dalje mjere po ovom pitanju je sigurno uticala na proces formulacije ovih pitanja. Da je Zakon propisao da forma ovih pitanja ne smije biti sugestivna, ili da ova pitanja moraju biti otvorena, većina političkih pitanja koja su iznikla iz strukture popisnice bi bila mnogo manje prominentna i imala bi manje uticaja na javni diskurs oko popisa. Dalje, opravdano je pretpostaviti da je proces formulisanja ovih pitanja, koji je trajao jako dugo i ozbiljno je polarizovao društvo, te omogućio postojanje više zagovaračkih kampanja oko popisa, uticao na čitav diskurs i da bi diskurs bio značajno drukčiji da je ovo pitanje bilo bolje definirano u samom Zakonu.

Drugi problem koji je potencijalno kompromitovao legitimitet Popisa, jeste princip uspostave kantonalnih i općinskih popisnih komisija, što je također spomenuto u IMO izvještajima. Članovi 25. i 26. Zakona o popisu propisuju uspostavljanje tih komisija, ali bez ikakvih mjera koje bi osigurale da ove komisije ne budu pod političkim uticajem. U Članu 26. je rečeno da će “općina, grad ili Brčko distrikt” imenovati članove općinskih popisnih komisija. U praksi (i kako je kasnije uspostavljeno u priručnicima o implementaciji popisa), ovo je značilo da su popisne komisije bile pod kontrolom lokalnih/kantonalnih vlasti (konkretno kantonalnih premijera i načelnika općina), a ne nepristrasnog statističkog tijela, što bi osiguralo okruženje oslobođeno mogućih političkih uticaja i agendi.

Što se tiče implementacije zakonskog okvira, zabilježeno je nekoliko problema koje ni IMO misije niti lokalne institucije zadužene za Popis nisu primijetile, ili su ih čak krivo protumačile.

Prvo i najkritičnije kršenje Zakona je bila praksa, koja je uvedena prvog dana Popisa, da se ispunjene popisnice ne nose u sigurna skladišta. Umjesto da budu na sigurnim lokacijama, koje su trebale biti ustanovljene posebno za ovu priliku i sa ograničenim pristupom, kako je zahtijevano Zakonom, popisnice su “skladištene” u domovima popisivača/ica, u koje su popisivači/ice nosili/e i prazne i popunjene popisnice nakon završetka radnog dana. Ovo je direktno kršenje i Zakona o Popisu i Zakona o zaštiti privatnih informacija, budući da su popisnice, koje su sadržavale različite lične podatke BiH građana “skladištene” bez ikakve supervizije i moglo im je pristupiti na desetine hiljada neovlaštenih osoba. Pored ovoga, dodatni problem je i činjenica da većina popisivača/ica nije potpisala izjave o tajnosti (a ni ugovore o radu) prije nego je počela raditi na popisu. To implicira da tokom većeg dijela popisnog procesa čak ni sami popisivači/ce nisu bili/e obavezni da čuvaju tajnost ličnih podataka građana.

Centralna lokacija za skladištenje popisnog materijala, gdje su sve popisnice trebale biti uskladištene po završetku Popisa, nije bila obezbijedena na vrijeme. Skladište je iznajmljeno 9. oktobra 2013., samo šest dana prije završetka Popisa. Petnaestog oktobra (posljednji dan Popisa), Mirsada Adembegović,

glasnogovornica državne statističke agencije, je izjavila da popisni materijal neće biti distribuiran na centralnu lokaciju prije sljedeće sedmice, dodajući da Agencija još uvijek nije uposlila potrebno osoblje da bi centralno skladište bilo funkcionalno. Također je dodala da će popisnice u centralno skladište biti prevezene iz "općinskih popisnih komisija" iako popisnice nisu bile uskladištene u njihovim prostorijama, već u domovima popisivača/ica. Na ovo sve treba dodati izjavu koju je dala drugog dana popisa kada je, suočena sa nezadovoljstvom javnosti zbog činjenice da se popisnice nose u domove popisivača/ica, izjavila da je ova praksa uspostavljena jedino u popisnim krugovima u kojima popisivači rade daleko od sjedišta općinskih popisnih komisija, te da se popisnice drže u njihovim domovima samo preko noći i skladište se u sjedištima općinskih popisnih komisija već sljedeći dan. Za ovu izjavu je dokazano da je netačna još istog dana kada je rečena.

Zakonske odredbe koje se tiču zaštite ličnih podataka nisu jedine koje su prekršene od strane institucija koje su vodile popisni proces, niti su Zakon o popisu i Zakon o zaštiti ličnih podataka jedini zakoni koji su prekršeni. Niko od popisivača koji su provodili popis nije potpisao ugovor prije početka popisa, a mnogi ga nisu potpisali ni kada je popis bio skoro gotov. Prije završetka popisa, PopisMonitor je zabilježio značajan porast broja prijava od strane popisivača, uglavnom na temu njihovog (ilegalnog) radnog statusa, dok su neki čak prijavljivali da im je, nakon što je njihov posao bio završen, nuđeno da "odustanu od posla" zbog gorenavedenih problema. Ovo pokazuje da su državne institucije ilegalno zaposlile otprilike 20.000 ljudi na poslovima vezanim za Popis 2013. Činjenica da ni svi popisivači nisu prošli odgovarajući trening također predstavlja kršenje Zakona.

Na kraju, kao što je navedeno i prije u ovom dokumentu, Agencija za statistiku BiH još uvijek nije usvojila sve zakonske akte, a najvažniji od njih je sasvim sigurno Pravilnik o uništavanju popisnog materijala.

2.4 Efektivnost implementacije rokova i preporuka međunarodne operacije monitoringa

Pripreme za Popis su kasnile od samog početka. Popis je prvo trebao biti održan u aprilu 2013, ali je zbog nedovoljne tehničke pripremljenosti pomjeren za šest mjeseci, na oktobar 2013. Ovo je detaljnije objašnjeno u šestom izvještaju IMO.

Puni izvještaj o implementaciji preporuka IMO je dostupan u izvještajima IMO 1-14, koji su objavljeni od strane Upravnog odbora međunarodne operacije monitoringa Popisa stanovništva u BiH, u periodu od augusta 2012. do decembra 2013. U ovom dokumentu ćemo uglavnom prezentovati rokove koji nisu bili ispoštovani prema izvještajima IMO. Ovaj pregled će, također, prezentovati kritičku procjenu nekih nalaza izvještaja IMO, koji su se, kroz proces građanskog monitoringa, pokazali netačnim.

2.5 Zakon o Popisu stanovništva, domaćinstava i stanova

Zakon o Popisu stanovništva, domaćinstava i stanova je već u nacrtu izazvao podjele među političarima u BiH i tek nakon izvjesnog vremena političke borbe, Zakon je usvojen. Sama implementacija Zakona nije išla ništa brže od donošenja istog, te su mnogi rokovi probijeni.

Financijski plan (član 38. Zakona o Popisu) je usvojen sa 5 sedmica zakašnjenja, 3. aprila 2013. godine, a u potpunosti završen krajem maja mjeseca sa 9 sedmica zakašnjenja.

Uspostavljanje registra prostornih jedinica na državnom nivou (član 20. Zakona o popisu) nije urađeno, jer, prema zakonima u RS-u, nadležnost nad digitalnim registrom prostornih jedinica nije na Republičkom zavodu za statistiku, već na Geodetskom zavodu RS-a.

Uloge, dužnosti i odgovornosti tri statističke institucije u procesu Popisa su ustanovljene u maju, sa 8 sedmica zakašnjenja. Iako su uglavnom bile definisane Zakonom, tek u maju je dogovoreno da državni instruktori mogu raditi u cijeloj zemlji.

Dužnosti i odgovornosti Općinskih popisnih komisija u RS-u su harmonizirane sa državnim Zakonom o Popisu na način da je izmijenjen Zakon o Popisu RS. Ovo je učinjeno sa 8 sedmica zakašnjenja.

Selekcija terenskog osoblja za Popis stanovništva u skladu sa Zakonom (Član 26, tačke 4. i 5. - osiguravanje zastupljenosti po popisu iz 91, a gdje to nije moguće, da taj procenat bude minimalno 50%) je završena sa 12 sedmica zakašnjenja.

Zakonske odredbe koje uređuju etničku strukturu lokalnih popisnih komisija su donesene na državnom nivou, te se primjenjuju i u Zakonu o popisu RS, zbog hijerarhije pravnih dokumenata. Ove odredbe su kasnile 10 sedmica.

2.6 Materijali (popisnice, karte, materijali za trening)

Logistička priprema Popisa u vidu printanja neophodnih materijala je također bila prilično spora, no, na sreću, to se nije toliko odrazilo na sam proces, iako je dosta zadataka završeno u posljednji čas.

Sa tenderskim specifikacijama za printanje popisnog materijala se kasnilo 8 sedmica i tender je konačno objavljen 24. aprila 2013. godine.

Iako je izrada draft verzija dorađenih popisnica kasnila 4 sedmice, Vijeće Ministara je na sjednici održanoj 16. aprila 2013. godine, sa 8 sedmica zakašnjenja usvojilo izmijenjenu popisnicu, po kojoj su pitanja 24 (etnička pripadnost), 25 (religija) i 26 (maternji jezik) bila poluotvorenog tipa, a za pitanje broj 19 (entitetsko državljanstvo), odlučeno je da bude neobligatorno i ove izmjene su usvojene na vrijeme.

Usvajanje finalnih verzija popisnica je izvršeno na vrijeme, usvajanjem zapisnika sa sjednice 25. aprila.

Korektura i prevod upitnika i uputstava je trajala duže nego se planiralo, te je to za posljedicu imalo odgađanje početka printanja, ali to odgađanje nije imalo nikakav negativan uticaj na planirane aktivnosti.

Materijali za treninge, koji su trebali biti pregledani i odobreni krajem maja mjeseca, su finalizirani tek krajem augusta, sa 10 sedmica zakašnjenja, prema planu Međunarodne monitoring operacije (prema planu Agencije za Statistiku BiH su kasnili 4 sedmice, jer je prema njihovom planu krajnji rok bio kraj jula mjeseca), a sama distribucija trening materijala za popis je urađena sa dvije sedmice zakašnjenja (polovinom septembra).

Poslovi vezani za izradu mapa i finalna lista popisnih krugova po opštinama, koji su trebali biti gotovi krajem februara, su kasnili 12 sedmica, dok je uključenje troznamenastog ID koda za zgrade na mapama uključeno na popisne obrasce P2 i P3 sa 10 sedmica zakašnjenja, a elektronske forme mapa za Popis, koje su trebale biti gotove krajem marta urađene su sa 6 sedmica zakašnjenja.

Što se tiče karata koje su korištene za potrebe popisa, njihovo printanje i dostavljanje je počelo sa 4 sedmice zakašnjenja, iako je trebalo početi polovinom jula.

Početak printanja materijala je kasnio 4 sedmice, zbog žalbe jednog od ponuđača na tenderu, ali je završen na vrijeme (sredinom jula mjeseca).

Detaljan logistički plan, koji je definisao krajnje rokove i tok rada u cilju što bolje pripreme materijala za Popis je usvojen sa 4 sedmice zakašnjenja.

Proces pregledanja popisnih krugova od strane instruktora i popisivača je urađen na vrijeme, krajem septembra.

Početak printanja popisnica je kasnio ali su popisnice dostavljene na vrijeme.

Distribucija materijala za trening za drugi i treći nivo treninga (metodologija popisivanja i popisnice) je inicijalno planirana od 19. do 22. augusta, ali je završena krajem augusta sa jednom sedmicom zakašnjenja. Budući da je trening počeo 6. septembra, ovo odgađanje nije imalo nikakvih posljedica po proces.

Većina Općinskih popisnih komisija je prikupljala ispunjene popisnice u periodu od 16. do 20. oktobra. Do tog datuma, ispunjene popisnice su bile u kućama popisivača.

Popisni materijali su transportovani i uskladišteni u centralno mjesto za obradu podataka u Istočnom Sarajevu između 18. i 21. oktobra.

Sa definisanjem centralnog mjesta za obradu podataka se također kasnilo, ugovor je potpisan tek tokom Popisa.

2.7 Popisivači, općinski instruktori, popisne komisije i ostalo terensko osoblje

U ovom domenu, rokovi iz preporuka Međunarodne misije za monitoring su skoro ispoštovani, ali je zbog kasnog uspostavljanja procedura za isplatu popisivača i općinskih instruktora, značajan broj njih odustao od rada na popisu.

Proces selekcije entitetskih, kantonalnih i općinskih komisija, kao i popisivača je išao po planu u skoro svim opštinama. Neke opštine nisu uspjele da ispoštuju krajnji rok za izbacivanje konačnih lista (31. august, pa je taj rok pomjeren na 6. septembar).

Što se tiče priprema za Popis, kasno su ustanovljene procedure za isplatu popisivačima i instruktorima, što je za posljedicu imalo odustajanje velikog broja popisivača i instruktora od rada na popisu.

Potpisivanje ugovora sa popisivačima je također kasnilo, pa su neki popisivači potpisali ugovore o tajnosti i ugovore o djelu i do 7 dana nakon početka popisa.

Treninzi za osoblje koje je učestvovalo u Popisu su odrađeni na vrijeme i to: prvi nivo (državni i entitetski instruktori), od 26. – 30. augusta u Banja Luci i Sarajevu; drugi nivo (općinski instruktori i članovi općinskih popisnih komisija), od 6. do 10. septembra; treći nivo (popisivači), od 16. do 20. septembra.

Međutim, rezultati građanskog monitoringa Popisa 2013. opovrgavaju neke od ovih nalaza. PopisMonitoru je prijavljeno da u nekoliko općina selekcija i edukacija popisivača nije izvršena na vrijeme. Desetak dana prije Popisa, direktor državne Agencije za statistiku je izjavio da je oko 18% od 4.000 osoba

koje su trebale biti popisivači odustalo od posla. Nije objavljeno da li se ovaj trend nastavio i u narednih 10 dana, ali izvještaji sa terena indiciraju da je ovo mogao biti slučaj. Zamjene popisivača/ica su uposlene na brzinu, neki od njih samo par dana prije početka popisa, tako da sasvim sigurno značajan broj njih nije bio u prilici da prođe trećestepenu edukaciju po svim pravilima.

Pitanje potpisivanja ugovora sa popisivačima je također prijavljivano kao jedan od glavnih problema koje su popisivači imali u toku ovog procesa. Nalaz da su svi ugovori bili potpisani sedmog dana popisa se ne slaže sa prijavama koje je PopisMonitor dobio sa terena. Naprotiv, oko desetog dana popisa broj popisivača koji su prijavili da još uvijek nisu dobili nikakav ugovor na potpis (ni za posao, ni za tajnost ličnih podataka) se počeo povećavati, budući da su bili zabrinuti za svoj zakonski status kao zaposlenika i zbog posljedica koje bi to moglo imati na finansijsku kompenzaciju za posao koji su uradili.

2.8 Provedba Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova

U ovom dijelu neke preporuke Misije nisu provedene sve do početka Popisa. Dogovor oko provedbe popisa u mjestima uz entitetsku granicu je također kasnio 12 sedmica, dok su instrukcije i metodologija o načinu popisivanja građana BiH koji žive van zemlje više od 12 mjeseci (prema članovima 40-42 Zakona po Popisu) usaglašeni sa 10 sedmica zakašnjenja.

Uspostavljanje sistemskog mehanizma kojim bi se radio monitoring popisa prostora unutar objekata, koji je trebao biti napravljen do kraja juna 2013., nije završen do početka Popisa. Ovaj problem je diskutovan između entiteta, ali nije bilo uspostavljanja specifičnih mehanizama.

2.9 Interne metode komunikacije između tri statističke institucije (BHAS, FZS i RZS) i komunikacija sa građanstvom

Nažalost, komunikacija između entitetskih i državnih institucija je problem u skoro svakoj sferi života u Bosni i Hercegovini, pa razlike nije bilo ni u ovom slučaju.

Metode interne komunikacije između tri statističke institucije su uspostavljene sa 12 sedmica zakašnjenja, nakon što se stvorila mogućnost organizovanja video konferencija i sastanaka.

Ugovor sa kompanijom odgovornom za vođenje informativne kampanje o Popisu je potpisan sa 7 sedmica zakašnjenja.

Treninzi za zaposlenike u menadžmentu i komunikacijama su kasnili 16 sedmica zbog odlaganja popisa, a strategija kampanje informisanja je također usvojena sa 16 sedmica kašnjenja.

Sama kampanja informisanja je izvršena na vrijeme, ali vrijedi napomenuti da je trajala jako kratko i da nije pružila adekvatne informacije, a ni website koji je bio dostupan nije bio redovno ažuriran sa novim informacijama.

2.10 Baze podataka, zaštita ličnih podataka, informacijski sistemi i aplikacije

Sistem za izvještavanje o dnevnom progresu je završen sa 12 sedmica zakašnjenja. Centralni informacijski sistem je također kasno završen. Njegovo razvijanje je bilo gotovo tek pred sam popis i kasnilo je 14 sedmica.

Kodiranje e-flow platforme je završeno sa 15 sedmica zakašnjenja, dok je testiranje i puna operativnost uspostavljena sa 20 sedmica zakašnjenja.

g-Code aplikacija je isprogramirana sa 4 sedmice zakašnjenja i nije testirana u realnim uslovima.

Strategija o zaštiti ličnih podataka je donijeta sa 2 sedmice zakašnjenja, a uspostavljanje i održavanje Centralne baze podataka tokom procesiranja podataka još nije uspostavljeno.

2.11 Kontrolni popis

Može se reći da je Kontrolni popis jedina svijetla tačka Popisa u BiH, budući da su sve obaveze izvršene onako kako je i bilo planirano i preporučeno.

Kontrolni popis počeo na vrijeme (2. – 10. 11.2013.)

Obuka za terensko osoblje kontrolnog popisa održana na vrijeme:

- Državni instruktori (23. - 25. septembar)
- Obuka za općinske instruktore i kontrolore (28. – 30. oktobra)
- Obuka za entitetske instruktore koji su samo posmatrali trening (31. 10. i 1.11.)

Opskrba materijalom za kontrolni popis (upitnici, mape i uputstva) je urađena na vrijeme.

Državni instruktori su kontrolisali upitnike i od 11. do 13. Novembra, te unijeli preliminarne rezultate u CMIS.

Prikupljanje i transport materijala PES-a na centralno mjesto za obradu podataka u Sarajevu je urađeno 15. i 16. novembra (kao što je i planirano u PES planu aktivnosti).

2.12 Zaključak

Kao što je jasno navedeno u ovom dokumentu, rokovi za završetak većine zadataka nisu ispunjeni. Jedan od glavnih problema, koji su nastali zbog neuspostavljanja procedura za isplatu popisivačima i općinskim instruktorima, je činjenica da je značajan broj popisivača i općinskih instruktora odustao od svog angažmana na Popisu. Informacijska kampanja, koja je trebala da bude jedan od prioriteta, se pokazala kao totalni promašaj, budući da je bila kratka, nedovoljno informativna, a internet stranica koja je trebala sadržavati relevantne i aktuelne informacije nije bila redovno ažurirana. Zaštita ličnih podataka, koja je zbog političkih tenzija bila jedna od najvažnijih stavki za građane, je bila ozbiljno ugrožena, budući da su popisivači popisnice držali u svojim domovima tokom trajanja popisa i poslije, a izjave o tajnosti ličnih podataka su potpisane pred kraj samog procesa. Centralno skladište za popisni materijal također nije bilo obezbijeđeno na vrijeme. Informatički dio popisa je također imao ozbiljnih propusta, a činjenica koja je zaista zabrinjavajuća je da sistemi nisu testirani u realnim uslovima. Popisna tijela nisu uspostavljena na način koji bi ih zaštitio od mogućih političkih uticaja i zakonske obaveze nisu ispunjene u procesu zapošljavanja popisivača.

Zakonski okvir je također imao ozbiljnih propusta, ali dodatni problem predstavlja činjenica da čak i oni dijelovi koji su bili dobro definirani, nisu bili u potpunosti implementirani u nekim jako važnim segmentima. Glavni problem koji je nastao iz svega ovoga je da je kreirano više nego dovoljno prilika za manipulisanje podacima u ranim fazama procesa.

Kada pogledamo sve ove činjenice, pogotovo one koje se tiču zaštite podataka, ono što posebno zabrinjava je da nijedna institucija, domaća ili strana nije reagovala na činjenicu da su zakonske mjere o zaštiti podataka prekršene. Povrh toga, EUROSTAT-ov predstavnik u IMO misiji je čak izjavio da je praksa da se popisni materijali nose u domove popisivača uobičajena u svim zemljama koje provode popis tradicionalnim putem.³ Međutim, anketa koju je uradio tim PopisMonitora je pokazala da to nije slučaj.

Prema odgovorima koji su dobijeni od statističkih institucija u Makedoniji i Hrvatskoj, popisni materijal je skladišten u specijalne i sigurne prostore koji su zadovoljavali uslove za skladištenje papirnih materijala. U Albaniji su popisivači predavali popisnice instruktorima svakog jutra, nakon čega su popisnice skladištene ili u općinama, mjesnim zajednicama ili u iznajmljenim prostorima. Slično kao u Albaniji, u Crnoj Gori su popisivači predavali popisnice općinskim instruktorima na dnevnoj bazi, nakon čega su instruktori nosili popisnice na naznačeno mjesto u općinama, gdje su onda zaključavane. Po završetku popisa, sve popisnice su transportovane na specijalno naznačeno mjesto u Agenciji za Statistiku u Podgorici, gdje su podaci obrađivani.

U Njemačkoj, iako je popis baziran na registrima, upitnici prikupljeni od strane anketara tokom ankete domaćinstava se dostavljaju i skladište u regionalnim jedinicama za izvještavanje o popisu (osiguravajući zaštitu podataka) u općinama. Za obradu (OCR i manuelno ispravljanje), papirni upitnici su dostavljani do malog broja pružitelja usluga OCR-a. Podaci obrađenih papirnih upitnika, kao i internet upitnika su pohranjivani u centralnu bazu podataka. Brisanje papirnih upitnika i njihovih elektronskih fotografija je organizovano po završetku popisa. U Poljkoj, popisivanje se vrši samo preko interneta. Postoje dva načina, kroz ličnu registraciju na stranici i kroz posjetu uposlenika GUS-a. Nisu postojale registracijske forme i popis je proveden korištenjem HTC pametnih telefona i specijalizirane aplikacije koja je odmah radila enkripciju prikupljenih podataka. Uposlenici GUS-a nisu imali pristup podacima nakon što su uneseni i enkriptovani. Profil je bilo moguće kreirati samo jednom i poslije toga nije bilo moguće mijenjati ništa na profilu. Od svih kontaktiranih zemalja, jedino je Agencija za statistiku Srbije odbila da nam prosljedi tražene informacije, što ostavlja prostora za sumnju da se i u Srbiji popis vrši na ovaj način, što Agencija nije bila spremna niti potvrditi niti demantovati.

Nakon svih informacija koje smo dobili, nameće se zaključak da bosanskohercegovačke institucije nisu adekvatno provele pripreme za visoko zahtjevan zadatak provedbe popisa i zbog toga su kompromitovale cijeli proces. Nadamo se da se ista situacija neće ponoviti i za deset godina.

POGLAVLJE III: POPISMONITOR.BA - GRAĐANSKI MONITORING POPISA

PopisMonitor je za osnovni cilj imao da provede „građanski monitoring“ popisa, što je podrazumijevalo aktivno učešće građana kao izvora informacija, prvenstveno za sve one nepravilnosti i neregularnosti koje su se desile u samom procesu. Pored toga, PopisMonitor je kao cilj imao i da građanima/kama pruži sve one informacije koje su im bile potrebne kako bi učestvovali u popisu. Monitoring je proveden prije, za vrijeme i neposredno nakon završetka Popisa stanovništva u BiH 2013. godine, a vršen je kroz direktan kontakt sa građanima i građankama u BiH.

---

³ Izjava data tokom sastanka sa predstavnicima civilnog društva, koji je održan nakon što je popis bio završen.

Putem izravnog kontakta, tim PopisMonitora odgovarao je na pitanja građana/ki koja su bila vezana za popisni proces i eventualne nejasnoće u procedurama, a ovim putem je vršena i prijava uočenih problema i nepravilnosti prilikom popisivanja kao i drugih problema vezanih za Popis u BiH 2013. godine.

PopisMonitor je u ovom monitoringu koristio više platformi za kontakt sa građanima/kama. Postavljanje pitanja i prijava problema bilo je moguće prvenstveno putem web stranice PopisMonitor.ba, ali i putem poziva i slanja SMS poruka na telefone sa brojevima sva tri operatera u BiH, putem društvenih mreža, facebooka i twittera, e-mailom (prijava@PopisMonitor.ba), te u direktnom kontaktu građana sa aktivistima i aktivistkinjama PopisMonitora na ulicama gradova širom BiH.

Neposredno prije početka i za vrijeme trajanja Popisa u oktobru 2013. godine, zabilježeno je preko 40.000 pojedinačnih posjeta na web stranici PopisMonitor.ba, većinom u dijelu stranice koji se odnosio na prijavu problema i neregularnosti, dok je na uličnim akcijama podijeljeno oko 120.000 primjeraka informativnih materijala. S obzirom na ove pokazatelje, moguće je procijeniti da je kampanja građanskog monitoringa Popisa u BiH ukupno dosegla do 500.000 ljudi, što čini oko 15% populacije u BiH.

3.1 Kampanja dizanja svijesti o Popisu u BiH

Kampanja dizanja svijesti o Popisu 2013. kroz projekat PopisMonitor započela je početkom septembra, prije početka provođenja Popisa od 01. do 15. oktobra 2013. godine, a provodila se putem uličnih akcija u 34 grada širom BiH, putem informativnog dijela web stranice PopisMonitor.ba, ali i putem outdoor medijske kampanje.

Kroz 37 ukupno provedenih uličnih akcija, aktivisti i aktivistkinje PopisMonitora su građanima dijelili informativne brošure sa odgovorima na najčešća pitanja u vezi sa provođenjem popisa, pravima i obavezama građana, kao i letke sa brojevima telefona call centra PopisMonitora putem kojih su građani/ke mogli dobiti detaljnije odgovore na sva pitanja i riješiti nedoumice u vezi sa provođenjem Popisa u BiH. Na ulicama gradova u BiH podijeljeno je preko 120.000 promotivnih materijala.

Ulične akcije su održane u slijedećim gradovima:

06.09.2013. - Iliđa; 07.09.2013. – Vogošća; 08.09.2013. - Sarajevo (Wilsonovo šetalište); 09.09.2013. - Sarajevo (Gradska tržnica); 10.09.2013. – Visoko; 11.09.2013. – Kakanj; 12.09.2013. – Ilijaš; 13.09.2013. – Konjic; 14.09.2013. – Gorazde; 15.09.2013. – Žepče; 16.09.2013. – Mostar/ Banjaluka; 17.09.2013. – Livno/ Široki Brijeg /Posušje/ Novi grad; 18.09.2013. - Donji Vakuf; 19.09.2013. – Gradiška; 20.09.2013. – Zenica/ Prijedor; 21.09.2013. - Banja Luka; 22.09.2013. – Tuzla; 23.09.2013. - Bijeljina / Brčko; 24.09.2013. – Prnjavor; 25.09.2013. – Travnik; 26.09.2013. – Jajce; 27.09.2013. – Jablanica; 28.09.2013. – Iliđa; 29.09.2013. - Sarajevo (Katedrala Srca Isusova); 30.09.2013. – Doboj; 01.10.2013. - Srebrenica/Bratunac; 02.10.2013. – Prijedor; 03.10.2013. – Hadžići; 04.10.2013. – Ključ; 05.10.2013. Bihac

3.2 Online Kampanja

U okviru web stranice PopisMonitor.ba kreirano je više informativnih sekcija u kojima su građani mogli pronaći potrebne informacije. Tako je web stranica sadržavala slijedeće informativne sekcije:

Info o popisu 2013. – Odgovori na 48 pitanja koja su obradila osnovne informacije o popisu i njegovom provođenju; pravima i obavezama, kako građana, tako i osoblja zaduženog za provođenje popisa; obradi podataka i njihovoj zaštićenosti; te popisu osoba koje duži vremenski period žive izvan BiH.

Vijesti – U ovom dijelu stranice svakodnevno su objavljivane sve vijesti koje su bile vezane za Popis stanovništva u BiH, bilo da se radilo o zvaničnim saopštenjima agencija, intervjuima sa relevantnim osobama uključenim u popisni proces, agencijske vijesti, kao i vijesti kreirane od strane tima PopisMonitora, a koje su uglavnom bile vezane za uočene neregularnosti u provođenju popisa od strane samih građana koji su ih i prijavljivali PopisMonitoru.

Materijali i zakonska regulativa - Na web stranici PopisMonitora mogli su se pronaći svi dokumenti putem kojih je i regulisano provođenje popisa u BiH. U ovim sekcijama svi posjetitelji stranice mogli su pronaći finalne primjerke popisnica za građane u BiH, kao i građane koji ne žive u BiH duži vremenski period; Upitnik za kućanstvo/domaćinstvo; Višejezičnu zbirku upitnika; Zakon o popisu u BiH; Uputstva za organizovanje i provođenje Popisa u BiH kao i Uputstva za instruktore, popisivače i popisivačice.

PopisMonitor je u saradnji sa Koalicijom Jednakost kreirao i tri animirana video spota sa sloganom „Budi svoj/a, izjasni se slobodno!“ koji su bili dio video-kampanje posvećene slobodi izjašnjavanja na popisu. Ovi video spotovi na zabavan način obradili su moguće neželjene situacije u kojima su se mogli naći građani/ke BiH uoči i tokom popisa, a imali su zajedničku poruku – *niko nema pravo da vrši pritisak i ugrožava slobodu izjašnjavanja drugima*. Glavni protagonisti spotova bili su likovi nazvani „Zaštitnici slobode“, koji se pojavljuju kada ih u pomoć pozovu građani/ke da odbrane njihovu slobodu izjašnjavanja.

Ovi spotovi imali su za osnovni cilj da promovišu slobodu etničkog/nacionalnog izjašnjavanja građana i građanki u BiH, koja je bila ozbiljno ugrožena aktivnostima različitih zagovaračkih i interesnih grupa, koje su imale za cilj da se građani/ke u BiH izjasne kao pripadnici jednog od tri konstitutivna naroda.

Outdoor kampanja - PopisMonitora provedena je većim gradovima u BiH, a postavljeno je ukupno 14 bilborda i to 5 u Sarajevu, po 2 u Banjaluci i Mostaru, 1 u Zenici, 1 u Travniku, 1 u Tuzli, 1 u Brčkom i 1 u Bijeljini. Bilboardi su postavljeni na prometne lokacije i lokacije u centrima ovih gradova.

POGLAVLJE IV: REZULTATI GRAĐANSKOG MONITORINGA

4.1 Postavljena pitanja

U toku trajanja građanskog monitoringa, građani/ke su postavili ukupno 1702 pitanja PopisMonitoru. Najveći broj pitanja (ukupno 987 pitanja) građani/ke su postavili na ulicama gradova u BiH u direktnom kontaktu sa aktivistima i aktivistkinjama PopisMonitora. Putem telefona postavljena su ukupno 603 pitanja, putem društvenih mreža 72 pitanja, a 40 pitanja postavljeno je i putem e-maila.

Kroz pitanja koja su postavljali građani i građanke mogla se uočiti velika neinformisanost do koje je došlo zbog zakašnjele i neadekvatne informativne kampanje koju su provele nadležne institucije u BiH. Najčešća pitanja koja su postavljana ticala su se osjetljivih pitanja u popisnici, popisivanja odsutnih osoba, prava i obaveza popisivača/ica, sankcija za građane/ke, sadržaja pitanja iz popisnica, te pitanja koja su se odnosila na tajnost podataka iz popisnice.

Neka od najčešćih postavljenih pitanja su bila:

„Hoću li biti novčano kažnjena ako nisam tu za vreme popisa, a nema ko da me popiše?“

Iz ovog tipa pitanja se može vidjeti da informativna kampanja koju je provela Agencija za statistiku BiH nije dovoljno građanima razjasnila sankcije u slučaju odbijanja pristupanja popisu. U zvaničnim informacijama koje su bile dostupne, navedene su samo zakonom propisane novčane sankcije, ali nisu pojašnjeni uslovi pod kojima osoba može biti kažnjena, što je stvorilo strah kod građana/ki u BiH.

“Zamolio bih vas da mi objasnite na koji način mi imamo garanciju da će formulari o popisu biti upućeni u centralno skladište i da popisivači neće mijenjati nešto ili u najgorem slučaju baciti već ispunjene papire. Da li postoji način da se po završenom popisu provjeri da li je neko popisan ili nije?”

Ovakva pitanja upućivala su na činjenicu da statističke institucije u zemlji nisu u dovoljnoj mjeri objasnile načine čuvanja i obrade podataka, što je stvorilo bojazan kod građanstva da će njihovi lični podaci biti ugroženi. Ovakva i slična pitanja koja su problematizovala zaštitu ličnih podataka posebno su postavljana nakon što se u javnosti pojavila informacija da popisivači/ice sve popisne materijale čuvaju u vlastitim domovima. Također, do posljednjih dana provođenja popisa nije bila poznata centralna lokacija na kojoj će biti skladišteni svi popisni materijali.

Da li mogu ostati bez hrvatskog državljanstva ukoliko se izjasnim kao Bošnjak, a državljanin sam i Hrvatske i BiH?

Ovakva pitanja postavljana su i zbog djelovanja eksternih kampanja koje su imale za cilj da se građani navedu na etničko izjašnjavanje, a u medijima su se pojavljivale razne dezinformacije u vezi sa etničkim/nacionalnim izjašnjavanjem građana kao i one o mogućem gubitku dvojnog državljanstva zbog izjašnjavanja na popisu. U ove kampanje bile su uključene i pojedine državne institucije susjednih zemalja, poput Ureda za odnose sa Hrvatima izvan Republike Hrvatske, koji je objavio dokument sa uputama o izjašnjavanju za Hrvate u BiH. Domaće institucije su uradile vrlo malo kako bi otklonile ovakve sumnje građana/ki, koje su bile i više nego razumljive usljed širenja raznih dezinformacija.

4.2 Prijave građana/ki

PopisMonitor ukupno je evidentirao 850 prijava problema ili nepravilnosti od strane građana/ki BiH, a najviše ih je zabilježeno putem telefona (njih 458), dok je putem stranice PopisMonitor.ba prijavljeno 205 problema. Putem e-maila građani su prijavili 106 problema, dok ih je 81 prijavljeno putem Facebook stranice PopisMonitora.

Najviše prijavljenih problema odnosilo se na ponašanje popisivača/ica - 41,52%; pokušaj uticanja na etničko izjašnjavanje – 24,19%; rad popisnih komisija – 13,72%; zapošljavanje popisivača/ica – 8,66%; zaštitu ličnih podataka – 7,94%; kampanju informisanja – 2,17%; te na prisustvo neovlaštenih osoba - 1,81% prijavljenih problema.

PopisMonitor evidentirao je probleme u 45 općina u BiH, a najviše ih je stiglo iz Sarajeva, Banjaluke, Tuzle, Srebrenice, Prijedora, Gradiške, Trebinja i Mostara.

Od oko 850 prijavljenih problema, njih 90% je stiglo iz različitih popisnih krugova te predstavljaju probleme koji su sistemske prirode, to jest takve prirode da se može pretpostaviti da se isti problem ponavljao u cijelom popisnom krugu. S obzirom na to, može se procijeniti da je upitna kredibilnost popisa u preko 500 popisnih krugova (oko 100.000 popisnica). S obzirom da je doseg kampanje PopisMonitora procijenjen na oko 15% populacije u BiH, na osnovu prijavljenih problema građana i građanki može se zaključiti kako postoji osnovana sumnja u ispravnost bar 20% ispunjenih popisnica.

Neki od primjera prijavljenih problema iz bh. gradova su bili:

“Popisivači u općini Domaljevac - Šamac navode građane na odgovore o nacionalnom/etničkom izjašnjavanju, vjeri i jeziku i samostalno popunjavaju popisnice za osobe koje nisu prisutne ili su fiktivne.” (Domaljevac-Šamac)

“Dobio sam svjedočanstvo popisivača na Palama da su im date instrukcije da ljude koji imaju vikendice popisuju dva puta, po jednom u njihovim domaćinstvima, drugi put u vikenticama.” (Pale)

“Gospođica koja mi je javila o ovom događaju je lično imala kontakt sa popisivačem i davala joj podatke za svog daidžu. Izjasnila ga je kao Albanca, a na to je dobila sugestiju da se Albanci u BiH izjašnjavaju kao bošnjački Albanci i da su se tako dogovorili sa Zajednicom Albanaca u BiH.” (Sarajevo)

Popisivačica mi je rekla da se ne mogu izjasniti kao Bosanka i Hercegovka nego samo ili Bosanka ili Hercegovka. Pa nema smisla, valjda mogu da se izjasnim kako hoću!!! (Zenica)

“Kada je počeo sa postavljanjem pitanja, ponuđene odgovore nije čitao već bi pročitao samo onaj odgovor koji on smatra tačnim; primjera radi, kada je došlo na red pitanje o nacionalnom državljanstvu, popisivač je pročitao samo odgovor "Bošnjak" i ne sačekavši da se izjasnim i upisao odgovor "Bošnjak". Kada sam ga zaustavila i opomenula i rekla da se ne želim izjasniti kao Bošnjak, popisivač je odgovorio: 'Pa pretpostavio sam to na osnovu vašeg imena'.” (Tuzla)

POGLAVLJE V: ANALIZA IMPLEMENTACIJE POPISA STANOVNIŠTVA 2013.

5.1 Insitucije i popisivači/ce: planovi, učinak i problemi

U želji da iz prve ruke dobijemo informacije od različitih aktera/ki, koji su bili direktno uključeni u proces provođenja Popisa stanovništva 2013. u Bosni i Hercegovini, uradili smo intervju sa statističkim institucijama i popisivačima/icama.

Kada je god to bilo moguće i kada je postojala dobra volja od strane učesnika/ca ovog istraživanja, intervjui su se provodili lično. Druge metode su uključivale Skype, telefonske intervjue, ili odgovore na upitnike putem e-maila. Sažetak ove procjene je baziran na odgovorima sedamnaest popisivača, kao i na odgovorima Republičkog zavoda za statistiku Republike Srpske i Zavoda za statistiku FBiH. Kontaktirali smo Agenciju za statistiku Bosne i Hercegovine, od koje smo dobili informaciju da nisu u mogućnosti da odgovore na naša pitanja, zbog činjenice da je Centralni popisni biro usvojio odluku kojom zabranjuje bilo kome iz statističkih agencija da daje bilo kakve izjave ili odgovora na upite koji se odnose na mišljenja ili komentare osoba, medija, organizacija i institucija; da daje svoje mišljenje ili informacije o bilo čemu što izlazi iz okvira njihovih profesija; i da se upušta u bilo kakve diskusije.

Broj urađenih intervjua ne predstavlja reprezentativan uzorak. Reprezentativan uzorak je dobijen drugim sredstvima.

5.2 Institucije

Informacije navedene u nastavku su dobijene of Republičkog zavoda za statistiku Republike Srpske i Federalnog zavoda za statistiku putem e-maila, kao odgovor na naš upitnik.

5.2.1 Kampanja

Prema odgovorima dobijenim od Republičkog zavoda za statistiku RS, u Republici Srpskoj, markentiška agencija Communis je bila angažovana za organiziranje kampanje o popisu. Iz Republičkog zavoda za statistiku naveli su da se kampanja sastojala od različitih TV spotova i radio poruka, članaka u printanoj i elektronskoj formi, promotivnog materijala i bilborda koji su informisali građane i građanke o tome šta je popis, koje su prednosti i ciljevi popisa, te o važnosti popisa za planiranje socijalnog i ekonomskog razvoja. Pored aktivnosti agencije Communis, dužnosnici iz Republičkog zavoda za statistiku su doprinjeli popisnoj kampanji tako što su dali na desetine intervjua, izjava, organizirajući različite press konferencije na kojima su informisali građane o njihovim pravima i obavezama. Republički zavod za statistiku je 01. jula 2013. organizovao javnu debatu na temu „Popis stanovništva, domaćinstva i stanova u BiH 2013“, gdje su predstavnici Helsinškog komiteta građana, Saveza nacionalnih manjina Republike Srpske i Sekretarijata za vjere Republike Srpske mogli da se upoznaju sa elementima i važnošću ove izuzetno bitne teme.

Kampanja u Federaciji Bosne i Hercegovine je realizovana od strane Zavoda za statistiku FBiH. Prema informacijama dobijenim od Zavoda, aktivnosti u ovom entitetu su započele nakon uspostavljanja Popisnog biroa, 06.04.2012. Kako bi se pomoglo građanima i građankama da dobiju prave informacije, Zavod je uspostavio oficijelni e-mail na koji je, od samog početka priprema pa do kraja popisnog procesa, stiglo oko 3.000 upita, na koje je pravovremeno odgovoreno.

Pored e-mail adrese, Zavod je pokrenuo i web stranicu www.popis2013.ba gdje su svi relevantni podaci objavljeni, a također je omogućio posjetiteljima stranice interakciju s dužnosnicima putem e-maila i foruma.

Kako su dužnosnici izvjestili, web stranica se sastojala iz tri dijela:

- Rezultati popisa iz 1991.
- Probni popis 2012.
- Popis 2013.

Web stranica Popis 2013 je služila kako bi informisala građane i građanke o datumu popisa, važnosti i ciljevima popisa, tu se mogle naći informacije o tome ko organizuje i provodi popis, koja je uloga Zavoda za statistiku, koji zakon reguliše popis, obaveze građana/ki, podatke o zaštiti građana/ki, način za evidentiranje osoba koje služe vojsku i zatvorenika, procedure koje osoba treba pratiti, ukoliko se on/ona ne nađu u domu kada ih popisivač/ica posjeti, etc.

Zavod je istraživao i objavio na svojoj web stranici historijat Popisa, od početka XVII stoljeća pa do danas. Među ostalim materijalima na web stranici, objavljen je i Zakon o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine u tri jezičke varijante, obrasci (P-1, P-2, P-3), te TV i radio spotovi i propagandni materijal. Web stranica također sadržava sve javne najave, vijesti i press konferencije. Web stranica se ažurira redovno, te sadrži preliminarne rezultate Popisa, kao i bilten o preliminarним rezultatima Popisa u FBiH.

5.2.2 Popisivači, Instruktori: Problemi

Rad instruktora/ica

Na pitanje da li su zavodi za statistiku, kako u RS-u tako i u FBiH, zadovoljni radom instruktora, nismo dobili konkretan odgovor, već referiranje na njihovu odgovornost i ulogu tokom Popisa. Oba zavoda su naglasila ključnu ulogu koju su instruktori imali u osiguravanju kvalitetnih treninga te prenosa znanja popisivačima.

Problemi i rad popisivača/ica

Rad popisivača/ica tokom Popisa je kontrolisan od strane entitetskih instruktora. Jedan od problema sa kojima su se oba entiteta susrela je nedostatak potpisanih ugovora o pružanju usluga te izjava o tajnosti od strane popisivača/ica prije početka Popisa.

Republički zavod za statistiku RS-a je izjavio da se to dogodilo zbog uglavnom tehničkih razloga (obnova registracije, te otkazivanje određenog broja popisivača). Zatražili su od PKLSa (Popisna komisija lokalne samouprave) da prikupe podatke (bankovne račune, ID brojeve te datume rođenja) popisivača/ica dok su pohađali obuku. Ova informacija je bila potrebna za njihovu registraciju na CMSI sistemu, kako bi zavodi mogli pripremiti ugovore i izjave o privatnosti za potpisivanje.

Međutim, s obzirom na druge aktivnosti koje nisu mogle biti odgođene (kao što su, dodjela lokacija popisivačima/cama u različitim regijama, kao i zapošljavanje dodatnih popisivača/ica zbog otkazivanja prvoizabranih popisivača/ica, u skladu sa etničkom strukturom), PKLS nije uspio unijeti ove informacije u CMIS sistem na vrijeme. Pored tehničkih izazova, prema podacima zavoda, oni su distribuirali ugovore tokom prva dva dana od početka Popisa, izuzev u slučajevima pojedinih popisivača/ica, kojima su nedostajali određeni podaci ili su dali pogrešne informacije. Dodali su da bez obzira na nedostatak potpisanih izjava o tajnosti podataka, zakon obavezuje popisivače/ice za čuvanje privatnosti podataka.

Zavod nam nije dao tačan broj povučenih prijava popisivača/ica. Među glavnim razlozima otkazivanja navode se: pronalaženje posla sa punim radnim vremenom, neki od popisivača/ica nisu bili u mogućnosti uskladiti fakultetske obaveze i terenski posao te određeni broj popisivača/ica se povukao zbog mukotrpnog dvanaestosatnog terenskog posla. Institut je na početku osigurao dodatnih dvadeset posto popisivača/ica, a u slučajevima kada ovaj broj nije bio dovoljan, entitetski instruktori su organizovali dodatne treninge za nove osobe.

Zavod za statistiku FBiH je objasnio da se nedostatak potpisanih ugovora i izjava pojavio zbog velikog broja popisivača/ica koji su odustali prije početka Popisa. Drugi razlog je bio činjenica da su svi ugovori objavljeni kolektivno za cijelu općinu. Proces je odgođen zbog nedostatka određenih podataka ili netačnih informacija, koje su dovele do dodatnih prepravki ugovora. Ipak, oni su naglasili da ovo nije imalo negativni utjecaj na rad popisivača/ica. Prema informacijama Zavoda za statistiku FBiH, broj popisivača/ica koji su odustali je bio 3.799, dok broj instruktora koji su odustali iznosi 353. Zbog velikog broja povučenih prijava popisivača/ica tokom Popisa, u skladu sa procedurama za izbor, popisno tijelo trebalo je organizovati dva kratka dodatna treninga za nove popisivače/ice.

Oni su u početku bili izabrani iz preliminarne liste, ali su ponekad, da bi zadovoljili nacionalne kvote i strukture, kontaktirali druge općine.

U odnosu na ukupnu izvedbu popisivača/ica, zloupotrebe i nepravilnosti koje su bile rezultat njihovog rada, Republički zavod za statistiku je izvijestio da imaju 10 registrovanih nepravilnosti. U četiri slučaja PKLS je zatražila zamjenu tih osoba, i ukidanje popisnih obrazaca za koje su bili zaduženi. Nepravilnosti su uključivale ispunjavanje popisnih obrazaca u kafićima, prijenos popisnih obrazaca preko granice i provođenje popisa stanovništva pod utjecajem alkohola.

Popisivači/ice koji su ispunjavali popisne obrasce u kafićima bili su zamijenjeni, a u slučaju prijenosa popisnog materijala preko granice, popisivač je bio suspendiran i sav popisni materijal je ukinut i oduzet, te je ponovno urađen popis u regijama 6, 8, 32, 84 i 96 u Srebrenici, a kaznena prijava je podignuta protiv odgovorne osobe. Dužnosnici iz Republičkog zavoda za statistiku su izjavili da će biti u mogućnosti dati konačnu ocjenu uspješnosti popisivača/ica onog trenutka kada podaci budu obrađeni, ali oni tvrde da nije bilo većih incidenata, te da je posao izveden prema zadanim procedurama. Zavod za statistiku FBiH je izjavio da nije bilo registrovanih nepravilnosti, a one o kojima je javnost informisana smatraju za izmanipulisane i neistinite, zadovoljni su radom popisivača/ica, iako je bio sporadičnih pojava različitih problema, koji su pravovremeno riješeni i uklonjeni dok je popis bio u tijeku.

5.2.3 Isplata

U Republici Srpskoj za isplaćivanje popisivača/ica bio je zadužen Republički zavod za statistiku, 70% od uplate je isplaćeno 13. decembra 2013., a ostalih 30%, 29. januara 2014.

U FbiH, Zavod za statistiku je odgovoran za isplaćivanje popisivača/ica, 70% od uplate je osigurano od sredstava EU, a isplaćeno je u periodu 20.-27.12.2013., ovisno o općini, dok je plata iz budžeta Federacije isplaćena u periodu od 07.-09.02.2014. Prema informacijama koje je dostavio Zavod, naišli su na nekoliko izazova koji su pridonijeli kašnjenju isplate: pogrešna informacija u CMIS aplikaciji za ime banke, bankovni račun, odgođena isporuka informacija popisne komisije i smjena ministra financija.

5.2.4 Provođenje Popisa 2013: Nepravilnosti

Skladište popisnih obrazaca i pitanje privatnosti

Prema informacijama koje je dao Republički zavod za statistiku RS-a, svaka popisna komisija, u skladu sa procedurama je osigurala prostor za skladištenje popisnih materijala kao i sigurnost mjesta. Oni tvrde da su u toku popisa popisivači/ice pohranjivali popisne obrasce u svojim domovima, jer se, u skladu sa tradicionalnim načinom provođenja popisa, ne prakticira deponovanje popisnih obrazaca na mjestu za pohranu. Oni tvrde da lične informacije građana i građanki tokom popisa nisu bile ugrožene jer su popisni obrasci bili pod posebnim nadzorom tokom svih faza realizacije, prikupljanja, kontrole, obrade i objavljivanja rezultata Popisa.

Tajnost podataka je osigurana potpisivanjem izjave o tajnosti sa popisivačima/icama, uz Zakon o organizaciji i provođenju popisa populacije na teritoriji Republike Srpske, Zakona o Popisu BiH. Republički zavod za statistiku nas je izvijestio da glede tajnosti podataka, nisu imali registrovanih nepravilnosti.

Prema informacijama dobivenim od strane Zavoda za statistiku FBiH, PKLS je imao osigurana spremišta za popisni materijal sa video nadzorom, alarmnim sistemom i fizičkom zaštitom. Isto kao i u RS-u, popisni obrasci su se pohranjivali u kućama popisivača/ica tokom Popisa, zbog tradicionalnog načina provođenja Popisa, koristeći pristup "od vrata do vrata" ili "licem u lice". Oni navode da su informisali javnost o načinu provođenja Popisa i prije i poslije Popisa, putem različitih specijalnih radio i TV programa.

Federalni zavod također tvrdi da tajnost i zaštita ličnih podataka građana i građanki nikad nije dovedena u pitanje, te da je bila osigurana sve vrijeme. Osim izjave o tajnosti koju su svi popisivači/ice potpisali, oni su svi bili informisani o svojim obavezama utemeljenim na Zakonu o Popisu stanovništva, kućanstava i stanova u BiH 2013. i Zakonu o zaštiti ličnih podataka. Osim toga, institucije za statistiku su potpisale

"Protokol za zaštitu ličnih podataka" koji definira sve aspekte za zaštitu ličnih informacija tokom obrade podataka. Prema proceduri, svi lični podaci tokom obrade biti će kodirani te neće biti dostupni ni za administratora baze podataka niti za administratore sistema. Skenirani popisni obrazac će biti također kodiran.

Najsigurnije metode i algoritmi će biti korišteni kako bi garantovali sigurnost podataka i neovlašten pristup njima, čak i ako neko uspije pristupiti šifriranom materijalu. Šifra za pristup sistemu je podjeljena u tri dijela, a svaka institucija posjeduje samo dio šifre. Štaviše, dokument „Protokol o zaštiti podataka" predviđa sve aspekte za zaštitu popisne instrumentalizacije, prostor gdje su informacije pohranjene, u printanoj ili elektronskoj verziji, kao i drugim aspektima za zaštitu informacija, uključujući printanje popisnog obrasca do obrade popisnog materijala.

Jesu li svi/e građani i građanke BiH popisani?

Oba zavoda za statistiku su navela da postoji mali broj građana i građanki koji nisu popisani, te tvrde da taj mali broj i nije od značaja za valjanost rezultata. Federalni zavod je ponovio ulogu svakog aktera prilikom provođenja popisa, ističući da je provođenje popisa vremenski uokviren proces tokom kojeg su popisivači/ce obavezni posjetiti domove koje pronalaze prazne, ponekad čak po tri puta prilikom čega ostavljaju obavijest o budućem dolasku. U nekim slučajevima, ljudi nisu nađeni u kućama te nisu popisani. Zavod je potvrdio da je posao popisivača bio pod stalnim nadzorom instruktora.

Mehanizam stambene potvrde i problem dijaspore

U vezi sa pitanjem da li je neko rezidentni stanovnik/ca BiH ili ne, oba instituta RS i FBiH su obavijestili da je bilo slučajeva gdje su osobe koje žive dugi niz godina van granica BiH bili registrovani kao rezidentni stanovnici/e. Međutim, tvrde da će tokom analiziranja podataka strogo pratiti procedure i definicije navedene u Zakonu o popisu stanovništva, te da će nakon analiziranja podataka biti u mogućnosti da daju detaljnije informacije o broju nepravilnosti ovog tipa.

5.2.5 Reakcije zavoda na kampanje o izjašnjavanju, objavljivanju preliminarnih podataka i druga pitanja

Reakcije na kampanje za etničko izjašnjavanje

Prema dobijenim odgovorima, Republički zavod za statistiku je reagovao na kampanje za etničko izjašnjavanje organizirajući pozitivne kampanje, kroz koje su pokušali informisati građane i građanke o pravim vrijednostima Popisa i objasniti da je cilj Popisa dobiti informacije o broju rezidentnih stanovnika/ca entiteta sa različitim demografskim, etničkim, obrazovnim, ekonomskim, migracijskim i drugim karakteristikama stanovnika/ca, kao i brojem kućanstava, a što će biti korišteno pri izradi raznih ekonomskih i socijalnih razvojnih politika, za korištenje EU fondova, te u druge svrhe.

Zavod za statistiku FBiH je odgovorio da nisu reagovali direktno, ali su reagovali indirektno uspostavljanjem Call centra, putem kojeg su davali tačne instrukcije u skladu sa metodologijom i preporukama Konferencije evropskih statističara za provođenje popisa stanovništva. Osim toga, Zavod je organizirao tematske i posebne TV i radio programe čiji je cilj bio educirati širu javnost o važnosti Popisa.

5.2.6 "Nezvanični podaci" objavljeni od strane političkih partija

Republički zavod nije reagovao na objavu tzv. "nezvaničnih podataka" od strane političkih partija. Zavod za statistiku FBiH je izjavio da su dobivali upite vezane za nezvanične podatke objavljene od strane političkih partija, ali i da su oni odgovarali shodno tome.

Oba zavoda tvrde da nisu informisani o izvoru informacija objavljenih od strane političkih partija, te da su statističke institucije jedina zvanična tijela koja mogu pružiti informacije javnosti. Republički zavod za statistiku smatra da su objavljeni podaci od strane političkih partija samo pretpostavke, tako da ne krše zakon, dok Zavod za statistiku FBiH smatra da bilo kakvo objavljivanje takvih podataka predstavlja kršenje zakona.

5.3 Intervjui sa popisivačima/cama

5.3.1 Ugovor

Prema njihovim izjavama, svi popisivači/ce su prošli obuku prije Popisa, koja je trajala 5 radnih dana. Još jedna stvar koju dijele i koja je zajednička svim popisivačima/cama je izostanak potpisivanja radnih ugovora i izjava o tajnosti podataka. Postoji samo jedan intervjuisani popisivač koji je izjavio da je potpisao ugovor prije početka Popisa (još jedna osoba, koja se pridružila timu popisivača kao zamjena, je potpisala ugovor na dan kada je počela raditi). Preostali popisivači/ce su potpisali oba ugovora (o poslu i izjavu o tajnosti) druge sedmice popisnog procesa, iako je službeni datum na potpisanim ugovorima i izjavama 01. oktobar 2013. 80% ispitanih popisivača/ica je bilo zadovoljno plaćom, a 20% njih nije bilo zadovoljno. U trenutku kada je intervju proveden (januar 2014), popisivačima/cama je isplaćeno 70% naknade, što je omogućeno iz bespovratnih europskih sredstava.

5.3.2 Trening

Zadovoljstvo treningom koji su dobili od strane zaduženih instruktora u različitim regijama izraženo je u 50% slučajeva. S jedne strane, grupa popisivača/ica je izrazila veliko zadovoljstvo saradnjom i pomoći koju su im instruktori omogućavali. S druge strane je grupa popisivača/ica koja je u potpunosti nezadovoljna treningom. Po njihovom mišljenju, trening je bio površan, te su informacije koje su dobivali često bile kontradiktorne. Ono što obje skupine dijele u određenoj mjeri je percepcija da su instruktori obavili svoj posao najbolje što su mogli, uzimajući u obzir veoma kratak trening koji su i sami instruktori primili od strane državnih i entitetskih institucija. Oni naglašavaju da su instruktori imali veoma opće znanje, a ono što im je falilo u treningu je bio pregled potencijalnih i specifičnijih situacija, koje bi se mogle očekivati prilikom provođenja popisa, npr. ko je odgovoran za popis osobe koja je slijepa, koja osoba se može smatrati starateljem djeteta, kako popisati dijasporu, itd. Osim toga smatraju da bi trening bio korisniji da je duže trajao, i da to nije učinjeno u posljednjem trenutku prije početka Popisa.

5.3.3 Provođenje Popisa 2013.

Problemi

Svi popisivači/ce jednoglasno su odgovorili da su pohranjivali popisne materijale u svojim kućama, do završetka Popisa. Iako je 80% ispitanih popisivača/ica izjavilo da se nisu susreli sa većim problemima

prilikom provođenja Popisa, među 20% najčešće spomenutih problema i poteškoća su one koje se tiču popisivanja dijaspore.

Navode da je bilo dvosmislenosti i nedostatka jedinstvenih informacija od centra (jednoj grupi popisivača/ica je bilo rečeno da se takve grupe popisuju, dok drugoj nije) o tome kako popisivati dijasporu. Popisivači/ce smatraju da nisu bili adekvatno obučeni o tome kako popisati porodice koje žive u inostranstvu, te žele biti popisane na adresi svojih rođaka, itd.

U pogledu tehničkih problema, neki od popisivača su spomenuli nedostatak prevoza do određenih područja, što je još više otežalo njihov posao, jer su morali hodati satima kako bi došli do određenih lokacija. Drugi problem koji je nekoliko popisivača spomenulo je nedostatak popisnih formulara.

Popisivači/ce su izjavili da niko nije vršio pritisak na njih u bilo kakvom obliku. Međutim, izjavili su da je bilo slučajeva u kojima se pritisak vršio na lokalno stanovništvo, uglavnom od strane Islamske zajednice, o tome kako odgovorili na pitanja koja se odnose na nacionalnost, etničku pripadnost i religiju.

Nepravilnosti

Osim već navedenih nepravilnosti u pogledu nedostatka potpisanih ugovora, te izjava o tajnosti, nedostatka popisnih formulara i jedinstvenih informacija, još jednom ponovljena poteškoća većine popisivača je bila popisivanje dijaspore.

Druga nepravilnost navedena od strane popisivača je nedostatak transparentnosti procedura o dodjeli broja područja koji je svaki popisivač dobio (što utiče na količinu posla koji su morali obaviti i visinu njihovih plaća), te nejasni kriteriji po kojima je ovaj broj donesen.

5.3.4 Pozitivne i negativne strane

Pozitivne strane

Većina popisivača/ica je izrazila pozitivno mišljenje o njihovom učešću u popisnom procesu. Po njihovim riječima, upoznali su zanimljive ljude, stekli nova znanja i postali svjesni uslova u kojima ljudi žive u raznim područjima.

Negativne strane

Među negativnim utiscima popisivača/ica su:

- nedostatak zaštite za popisivače/ice u ugovorima
- nedostatak službenih informacija o drugom dijelu isplate
- činjenica da su morali popisne materijale nositi kućama
- izbor popisivača/ica na etničkoj osnovi, što je dovelo do zapošljavanja ljudi koji nisu sposobni da učestvuju u ovako komplikovanom procesu
- nedostatak informacija za građane i građanke od strane službenih institucija
- loš trening i obuka popisivača i instruktora

POGLAVLJE VI: ZADOVOLJSTVO GRAĐANA POPISNIM PROCESOM I OČEKIVANJA OD REZULTATA POPISA 2013.

Jedan od ciljeva ovog izvještaja je bio da procijeni javno mišljenje o popisnom procesu i njegovim različitim aspektima, kako bi se utvrdilo kakav kredibilitet popisni proces ima u javnosti BiH i kakav će biti kredibilitet popisnih rezultata. Ovo je urađeno kroz anketu rađenu na reprezentativnom uzorku od 10. do 25. januara u BiH. Anketa je rađena kroz omnibus upitnik sa 1015 učesnika/ca (522 žene i 493 muškarca). Uzorak je stratificiran, a rađeni su i individualni intervjui "u četiri oka".

Upitnik se sastojao od 11 pitanja koja su se odnosila na različite aspekte popisa:

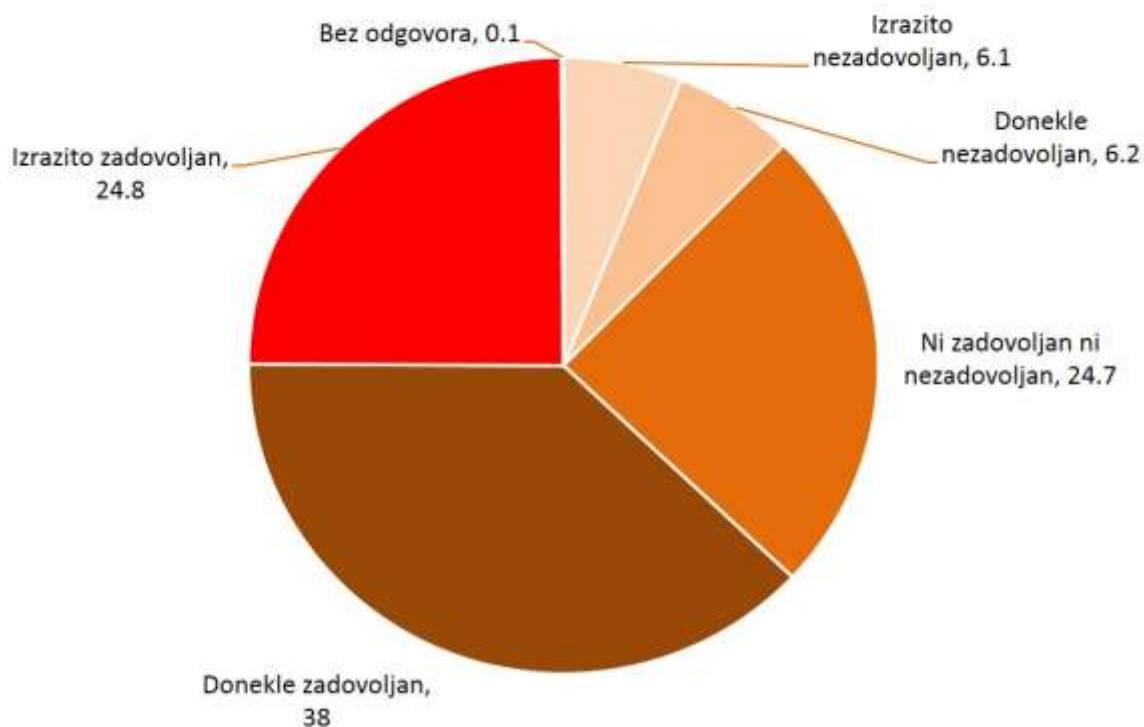
- U kojoj mjeri ste zadovoljni provođenjem/sprovedbom popisa 2013. godine u BiH?
- U kojoj mjeri ste zadovoljni dostupnošću zvaničnih informacija o popisu?
- U kojoj mjeri ste zadovoljni odabirom i obukom popisivača?
- U kojoj mjeri ste zadovoljni ponašanjem popisivača?
- U kojoj mjeri ste zadovoljni radom nadležnih institucija (Agencija za statistiku BiH, Republički zavod za statistiku RS, Zavod za statistiku Federacije BiH)?
- U kojoj mjeri ste zadovoljni uključenosti i radom međunarodne zajednice (EUROSTAT, EU delegacija)?
- Koliko su vam bile korisne informacije o popisu dobijene od nadležnih institucija?
- Po Vašem mišljenju, u kojoj mjeri je na popisu ugrožena tajnost ličnih podataka građana/ki BiH?
- Po Vašem mišljenju, u kojoj mjeri će podaci prikupljeni na popisu odražavati stvarno stanje u BiH?
- Koji je Vaš stav o tome da li je pitanje o etničkoj/nacionalnoj pripadnosti trebalo biti na popisnicima?
- U kojoj mjeri su javne kampanje za promociju etničkog izjašnjavanja ugrozile popisni proces?

6.1 Analiza specifičnih odgovora i osnovni rezultati ankete

Generalno zadovoljstvo građana/ki popisom pokazuje da su mišljenja građana/ki polarizovana. Opšti zaključak je da je manjina stanovništva u potpunosti zadovoljna načinom na koji je popis proveden, te da je stanovništvo generalno zadovoljno ponašanjem popisivača.

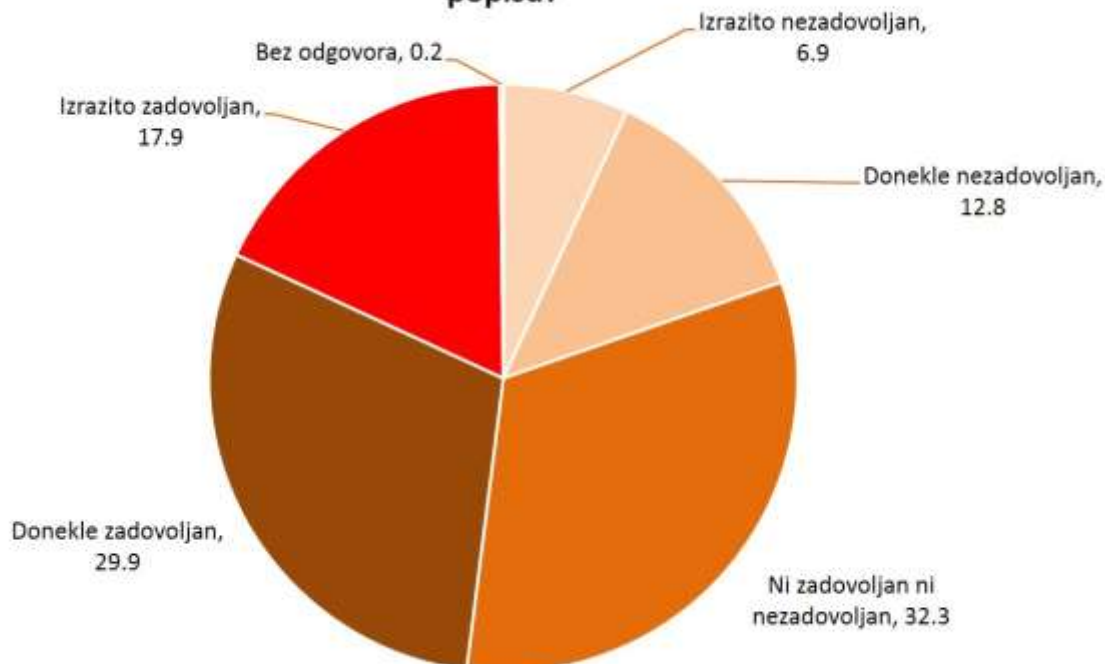
Kada su upitani koliko su generalno zadovoljni sa provedbom popisa, 12,3% građana/ki je izjavilo da je nezadovoljno, a skoro jedna četvrtina (24,7%) nije ni zadovoljna niti nezadovoljna. Također, samo jedna četvrtina građana/ki (24,8 %) je u potpunosti zadovoljna rezultatima popisa.

U kojoj mjeri ste zadovoljni provođenjem/sprovedbom popisa 2013. godine u BiH?

Samo 17,9% građana/ki je sasvim zadovoljno dostupnošću informacija o popisu koje su date od strane institucija, a petina građana (19,8%) nije zadovoljna. Trećina anketiranih građana nije niti zadovoljna niti nezadovoljna dostupnošću informacija.

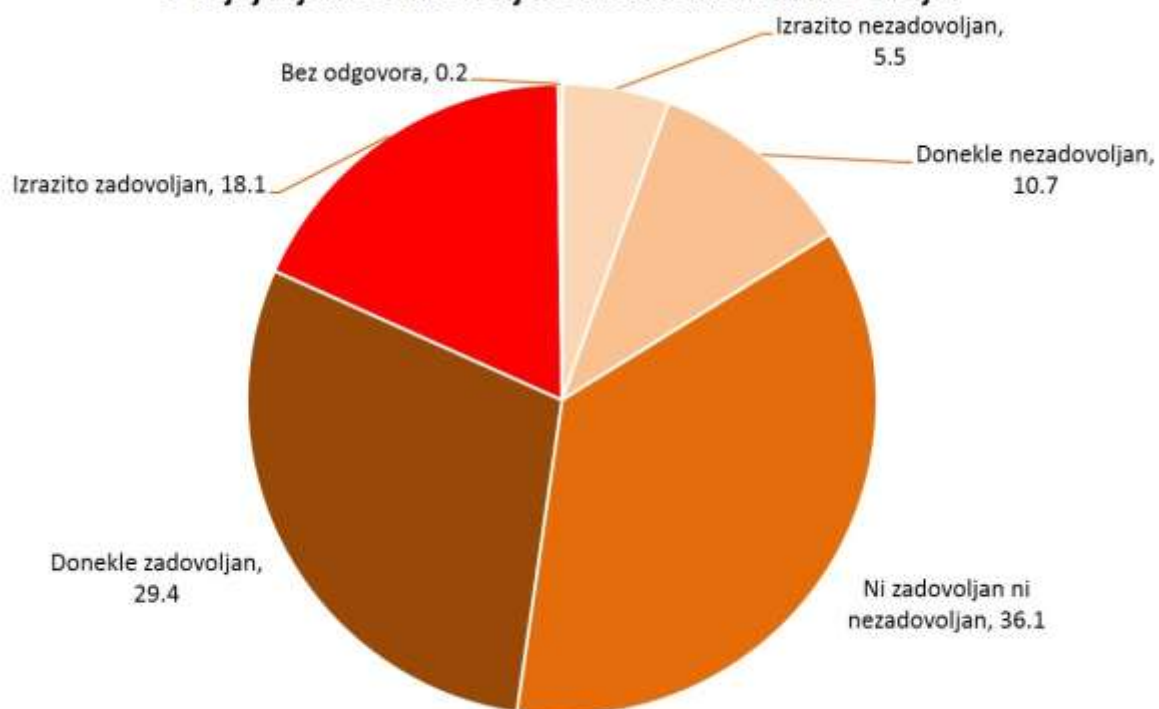
U kojoj mjeri ste zadovoljni dostupnošću zvaničnih informacija o popisu?

Generalno, anketirani građani su bili zadovoljni popisivačima, kako njihovom selekcijom i treningom, tako i njihovim ponašanjem. Više od dvije trećine svih anketiranih je odgovorilo da je “donekle zadovoljno” ili “zadovoljno”. Međutim, jasno je da je nezadovoljstvo veće u Republici Srpskoj, kao i među mlađim anketiranim građanima (ispod 40 godina).

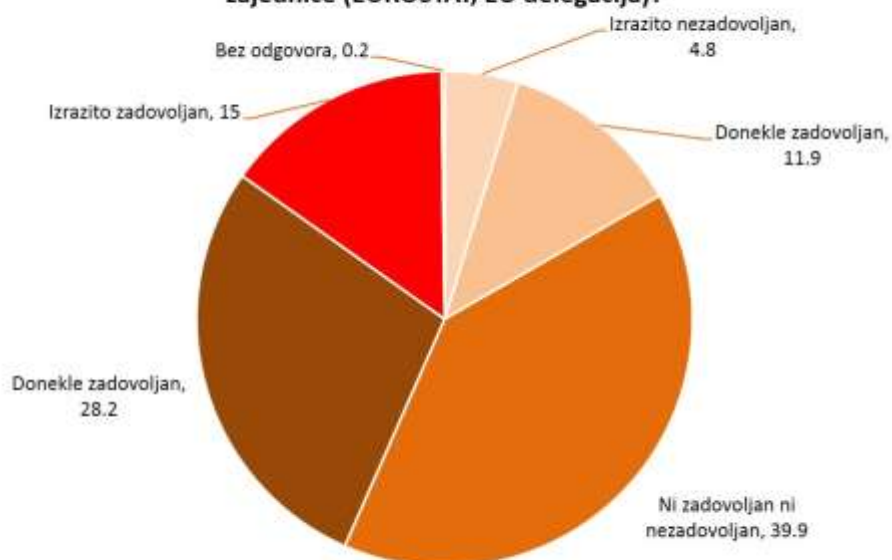
Na pitanje o radu odgovornih institucija, anketirani građani su pokazali nizak nivo zadovoljstva - manje od pola populacije (47,5%) je zadovoljno radom institucija, dok je samo 18,1% potpuno zadovoljno. Ovaj procenat je otprilike isti kada ga posmatramo kroz entite ili starosne skupine. Regionalno, nezadovoljstvo je najviše u Kantonu Sarajevo i Srednjobosanskom kantonu (34% i 22% nezadovoljnih anketiranih građana, te samo 9% i 8% zadovoljnih).

U kojoj mjeri ste zadovoljni radom nadležnih institucija?

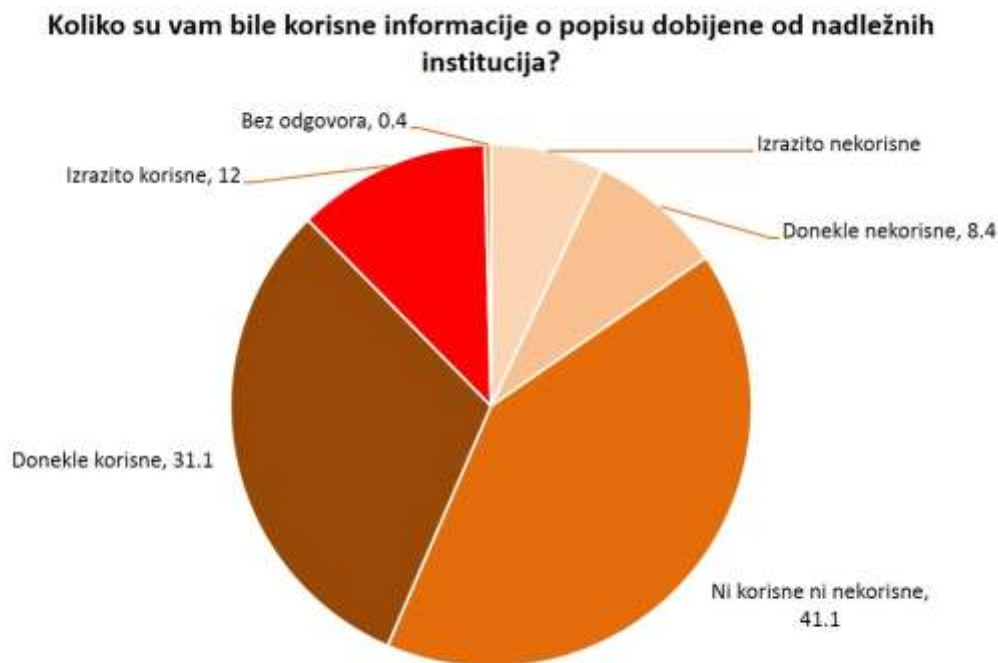
Zadovoljstvo radom međunarodne zajednice (EUROSTAT i EU) je još i niže nego u slučaju lokalnih institucija. Samo 43,2% anketiranih je zadovoljno, a 15% u potpunosti zadovoljno.

U kojoj mjeri ste zadovoljni uključenošću i radom međunarodne zajednice (EUROSTAT, EU delegacija)?

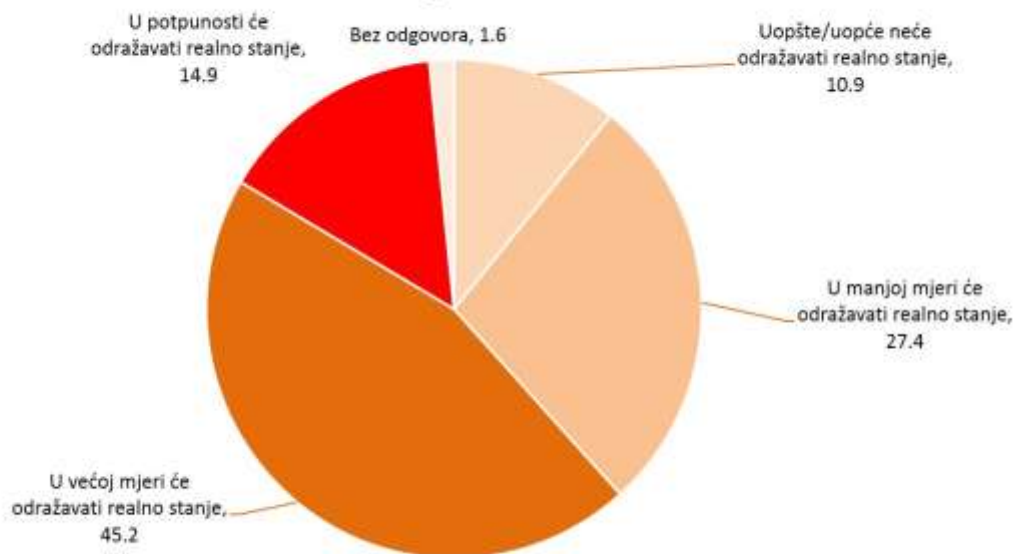
Korisnost informacija koje su obezbijedile lokalne institucije je u liniji sa nivoom zadovoljstva njihovim radom. Informacije su bile korisne za 43,2% anketiranih, a 16,7% anketiranih smatra da informacije nisu bile korisne. Skoro 2/5 populacije (39,9%) nije ni zadovoljno ni nezadovoljno ovim informacijama.

Po pitanju privatnosti, približno jedna trećina anketiranih (32,9%) misli da nije bilo nikakvih problema sa zaštitom privatnosti, polovina anketiranih misli da je privatnost bila ugrožena u manjoj mjeri (47,4%), dok jedna petina (19,1%) misli da su postojale značajne prijetnje privatnosti građana/ki. Ovo mišljenje je slično distribuirano kroz entitete, regione i dobne skupine.

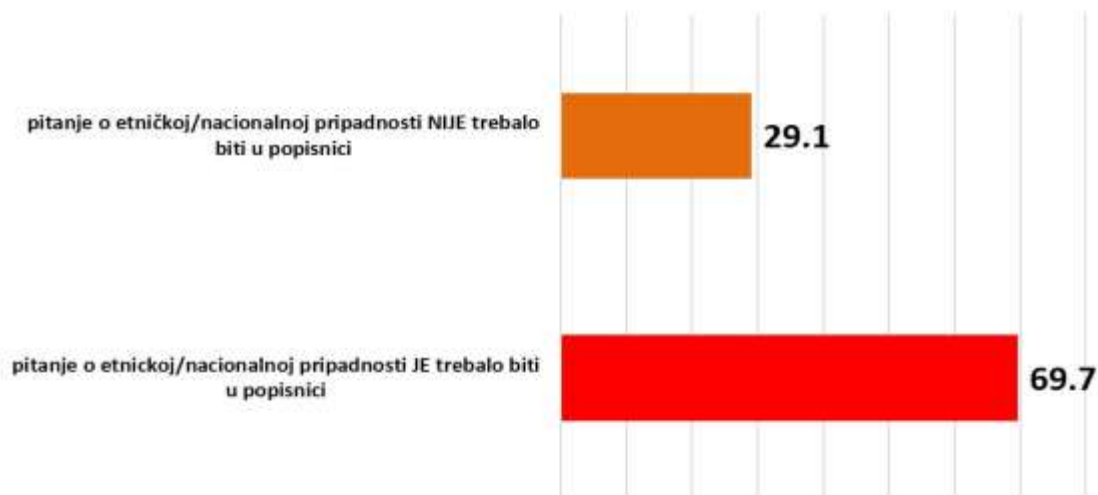
Vjerovatno najinteresantnije pitanje je bilo koliko građani misle da će popis prikazati realno stanje stvari. Među anketiranim, dvoje od pet (38,3%) misli da neće prikazati stvarno stanje stvari, dok troje od pet misli da hoće u umjerenom ili većem mjeri. Samo 14,9% anketiranih misli da će popis u potpunosti pokazati realnu situaciju u BiH.

Po vašem mišljenju, u kojoj mjeri će podaci prikupljeni na popisu odražavati realno stanje stvari u BiH?

Značajan broj anketiranih misli da pitanje o etnicitetu nije trebalo biti dio popisnice. Skoro trećina anketiranih (29,1%) misli da to pitanje nije trebalo postavljati, dok 69,7% misli da jeste. Anketa također pokazuje da se broj ljudi koji misle da ovo pitanje nije trebalo postavljati mijenja regionalno, tako da je ovaj procenat malo viši u FBiH (32%), a čak i viši u određenim kantonima, kao što su Sarajevski (46%), Zeničko-dobojski (36%), Srednjobosanski (49%) ili Tuzlanski (34%).

Koji je od sljedećih stavova bliži Vašem:

Kada su upitani koliko su kampanje za etničko izjašnjanje ugrozile cijeli proces, jedna trećina anketiranih izjavila je da misli da nisu ugrozile (32,85%), 44,7% da su ugrozile u manjoj mjeri, dok 22,1% anketiranih misli da su u potpunosti ili u većoj mjeri ugrozile proces. Broj anketiranih koji misle da su kampanje za

etničko izjašnjenje ugrozile proces je veću u RS-u nego u Federaciji (29% prema 19%), a najveći je u Sarajevskom kantonu (36%).

6.2 Zaključci

Možemo izvući nekoliko zaključaka o nivou zadovoljstva građana iz ove ankete, vršene na reprezentativnom uzorku. Mišljenje izraženo u anketi je u liniji sa generalnim mišljenjem o popisu koje se moglo iščitati iz medijskih izvještaja o popisu, izvještajima civilnog društva i individualnim prijavama građana. Generalno, jasno je da je implementacija popisa u svim njegovim fazama trebala biti urađena na efikasniji, transparentniji i edukovaniji način i da su se problemi koji su se pojavili u toku procesa mogli i predvidjeti i umanjiti. Sve ovo je rezultiralo velikim razlikama u mišljenjima javnosti po pitanju nivoa zadovoljstva u provedbi popisa i njegovim specifičnim aspektima. Međutim, očito je da ovakav stav nije rezultat bilo kakvih od ranije postojećih predrasuda, što pokazuje značajno pozitivniji stav koji su građani pokazali prema popisivačima i njihovom radu.

Specifični zaključci istraživanja bi bili:

- Samo četvrtina anketiranih je u potpunosti zadovoljna provedbom popisa, što pokazuje da većina populacije primjećuje da su postojali određeni problemi u vezi popisa. Dobra stvar je da 38% anketiranih ne smatra da je to narušilo njihov stav prema procesu.
- Manje od polovine anketiranih je zadovoljno informacijama koje su dobili od institucija po pitanju popisa, kao i dostupnošću informacija, što pokazuje da institucije, uprkos pripremama i resursima, nisu uspjele da pravilno iskomuniciraju tražene informacije. Građani/ke su posebno nezadovoljni u Sarajevskom i donekle, Tuzlanskom kantonu.
- Generalno, zadovoljstvo popisivačima i njihovim radom je dobro i to je izgleda najbolja strana popisnog procesa. Zadovoljstvo je nešto niže u Republici Srpskoj.
- Manje od polovine anketiranih misli da su institucije adekvatno uradile svoj posao, dok još manje anketiranih misli da je međunarodna zajednica (EUROSTAT i EU) imala pozitivan uticaj na popis.
- Jedna od pet osoba misli da je privatnost građana bila sasvim ili većim dijelom ugrožena tokom procesa. Možemo zaključiti da je, sa samo jednom trećinom populacije koja vjeruje da je njihova privatnost bila zaštićena, očigledno da je bilo konstantnih problema u ovom segmentu sa kojima

se institucije nisu mogle ili nisu htjele izboriti, te da je to imalo ogroman uticaj na percepciju građana/ki.

- Da zaključimo, činjenica da oko 40% anketiranih vjeruje da rezultati popisa neće biti vjerodostojni i pouzdani, je direktan produkt uključivanja pitanja o etničkoj pripadnosti i nemogućnosti institucija da se uhvate u koštac sa problemima koje je ovo izazvalo.

POGLAVLJE VII: ANALIZA MEDIJSKE KAMPANJE ZA POPIS STANOVNIŠTVA, STANOVA I KUĆANSTAVA U BIH 2013. GODINE

Javnu informativnu kampanju za Popis stanovništva, stanova i domaćinstava u BiH, Agencija za statistiku BiH počela je relativno kasno, sredinom septembra 2013. godine. U informativnoj kampanji korišteni su video spotovi, radio spotovi, promotivni leci, poster, plakati, outdoor (billboardi i "city lights"), kao i oglasi u dnevnoj i sedmičnoj štampi, te oglasi na čitanijim web portalima u BiH.⁴

Agencija je, također, u okviru svoje web stranice napravila web stranicu (www.popis2013.ba) na kojoj su objavljena najčešća pitanja u vezi sa popisom kao i odgovori na njih, a također su objavljeni pravilnici i zakonska rješenja koja su regulisala provođenje popisa. Slične podstranice napravljene su i na web stranicama Federalnog zavoda za statistiku i Republičkog zavoda za statistiku RS.⁵

7.1 Finansiranje kampanje

Da bismo saznali ko je unajmljen da izvrši medijsku kampanju za popis i ko je finansirao medijsku kampanju, kontaktirali smo više institucija nadležnih za proces popisa. Prema informacijama Republičkog zavoda za statistiku RS, za kampanju informisanja bila je zadužena marketinška agencija Communis iz Sarajeva. PopisMonitor je službenim putem od Agencije za statistiku BiH tražio informaciju o sredstvima uloženi u informativnu kampanju, kao i informaciju o aktivnostima same Agencije u ovom procesu, ali je nakon kontakta upućen na Delegaciju EU u BiH koja je prema Agenciji za statistiku BiH bila zadužena za taj proces. U svom odgovoru, Agencija za statistiku BiH navela je slijedeće:

"EU je pružila finansijsku pomoć Popisu 2013. u ukupnom iznosu od 12.3 miliona eura. Kroz ova sredstva je obezbjeđena tehnička pomoć, potrebna oprema i grant Agenciji za statistiku Bosne i Hercegovine za podršku popisu na terenu. Medijsku kampanju "Moj korak u budućnost" je predvodila Agencija za statistiku BiH, u saradnji sa Zavodima za statistiku RS i FBiH. EU je podržala medijsku kampanju kroz projekat tehničke pomoći popisu stanovništva, za koji je sredstva izdvojila Švedska agencija za međunarodni razvoj (SIDA), a kojima je upravljala Delegacija EU u BiH.

---

⁴ Bitno je spomenuti da je problem sa blagovremenim obavještanjem javnosti prisutan još od Probnog popisa, koji je organizovan u oktobru 2012. godine. Kao što je predloženo os strane IMO-a, Probní popis je započeo 15. Oktobra, ali isto kao u situaciji Popisa u oktobru 2013., informativno - promotivna kampanja je kasnila, praktično je započeta dan prije Probnog popisa. Agencija nije obezbijedila vidljivu medijsku, kao ni outdoor kampanju već se zadovoljila sporadičnim objavama na web portalima. Medijski izvještaji ukazuju na činjenicu da je javnost za Probní popis saznala na dan prije njegovog početka, 14. oktobra.

⁵ Zavodi su pokrenuli zasebnu stranicu u sklopu njihovih webstranica

URL: http://www.fzs.ba/popis.htm#_POPIS2013, http://www.rzs.rs.ba/front/category/330/?up_mi=22

Za više detalja o medijskoj kampanji kontaktirajte Agenciju za statistiku BiH, koja je u skladu sa Zakonom o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini u 2013. (član 20. Zakona , Zadaci Agencije) bila zadužena da organizuje, vodi i koordinira medijsku kampanju.“

7.2 Sadržaj kampanje

Interesantno je analizirati i sadržaj poruka koje su plasirane prema javnosti, s obzirom na nivo interesovanja koji je vladao u BiH, ali i izvan BiH, gdje je veliki broj državljana ostao uskraćen za relevantne informacije o provođenju Popisa stanovništva.

Svi promotivni materijali, bilo da su elektronski ili printani, komunicirali su slogan „*Moj korak u budućnost*“, te poruku da se popis održava od 01. do 15. oktobra.

Nakon završetka Popisa 15. oktobra 2013. godine, agencija je plasirala obavještenja i o provođenju kontrolnog popisa.

7.3 Video kampanja

Prva verzija video spota u trajanju od 10 sekundi, koja je emitovana na državnim, lokalnim, ali i privatnim televizijama u BiH, komunicirala je samo poruku da se Popis stanovništva, stanova i kućanstava održava od 01. do 15. oktobra 2013. godine, te slogan „*Moj korak u budućnost*“. Vizuelno su pored ovih poruka predstavljene i poruke o „zagarantovanoj tajnosti podataka“, te „provođenju popisa u statističke svrhe“.

Druga verzija spota koja je emitovana u toku provođenja popisa trajala je 30 sekundi, a pored perioda provođenja popisa i slogana komunicirala je i poruku da će se popisom dobiti demografske, obrazovne, ekonomske karakteristike, brojnost i karakteristike stambenog fonda u BiH te osnovne podatke o poljoprivredi. Spot objašnjava kako će podaci dobijeni popisom biti i realna osnova za planiranje razvojnih projekata u BiH.

Treća verzija spota u trajanju od 30 sekundi, koja je također emitovana u toku provođenja popisa, pored slogana i perioda provođenja popisa prema javnosti je komunicirala poruku o posjeti ovlaštenog popisivača/ica sa ovjerenom iskaznicom i popisnim materijalom, svaki dan od 09 do 21h. Građani/ke se ovim spotom pozivaju da sudjeluju u popisu, a objašnjava se kako su podaci prikupljeni Popisom potrebni za planiranje razvoja države, entiteta, Brčko distrikta, kantona i općina u BiH. Vizuelno se nasumično komuniciraju poruke poput: ekonomije, novih radnih mjesta, investicija, boljeg zdravlja, boljeg školstva, bolji uvjeti za život.

Dakle, druga i treća verzija spota su pored 10" u kojima se komunicirao slogan „*Moj korak u budućnost*“, te period provođenja popisa od 01. do 15. oktobra, a što je bio jedini sadržaj cijelog prvog video spota, ponudile i neke dodatne podatke o svrsi provođenja popisa, u slučaju drugog spota, kao i obavijest o radnom vremenu popisivača/ica u slučaju trećeg spota. Međutim, sve informacije koje su komunicirane kompletnom video kampanjom, ali i drugim promotivnim materijalima, u javnosti su bile poznate još od maja, kada je određeno da će se Popis desiti početkom oktobra. Poruke nisu uopšte sadržavale niz bitnih tehničkih informacija za građane, što se pokazalo i kroz brojna pitanja građana upućenih ka PopisMonitoru. Pored toga, poruke koje su komunicirane vizuelno, zbog dužine spota pojavljivale su se veoma brzo, te nisu bile jasno uočljive i čitljive.

7.4 Radio kampanja

Prva verzija radio spota od 30", poput televizijskog spota, sadrži informaciju o periodu provođenja Popisa stanovništva, stanova i kućanstava u BiH te slogan „Moj korak u budućnost“. Pored toga, ona komunicira i obavezu učestvovanja u popisu za sve građane, kao i obavezu davanja tačnih i potpunih podataka. Javnost se informiše i da se svi podaci koriste isključivo u statističke svrhe.

Druga verzija spota, pored perioda provođenja popisa i slogana, javnost informiše kako ćemo popisom dobiti realnu sliku stanovništva u BiH, kao i njegove demografske, obrazovne i ekonomske karakteristike, brojnost i karakteristike stambenog fonda, osnovne podatke o poljoprivredi koji su ključni za razvoj BiH i njen dalji put ka EU.

Treća verzija spota, emitovana u vrijeme trajanja popisa sadržavala je poruku da je Popis počeo i da će trajati do 15. oktobra, kao i informaciju da popisivač/ica mogu posjetiti domaćinstvo svaki dan od 09 do 21h. Javnost se poziva da učestvuje u popisu kao i da na sva pitanja da tačne i potpune odgovore. Komunicira se i poruka kako su podaci potrebni za planiranje ekonomskog i socijalnog razvoja, te poruku o garantovanoj tajnosti podataka.

Iz svega navedenog, kada je u pitanju radijska kampanja informisanja o Popisu stanovništva u BiH 2013. godine, može se zaključiti da su spotovi koji su emitovani napravljeni po istom šablonu kao i televizijski te se poruke komunicirane u njima uopšte nisu razlikovale.

7.5 Print kampanja

Kod printanih materijala nije bilo većih razlika u odnosu na elektronske. U većini slučajeva i poster koji su ljepljeni na ulaze stambenih jedinica u BiH i kompletna outdoor kampanja komunicirala je slogan „Moj korak u budućnost“ i informaciju o periodu provođenja popisa.

Printani letci sadržavali su najčešća pitanja u vezi sa Popisom stanovništva, stanova i kućanstava u BiH. Obrađeno je 21 pitanje i to: Šta je popis, Kritični momenat popisa, Prednost podataka prikupljenih popisom, Jezik i pismo popisa, Obaveze građana i popisivača, Organizacija popisa, Osnovni obrasci za provođenje popisa, Jedinice koje se popisuju, Individualni podaci su povjerljivi, Zakonski temelj, Metoda popisivanja, Cilj popisa, Koristi od popisa, Usuglašenost, Popisom se prikupljaju isti podaci u BiH, Korisnici podataka Popisa, Objava rezultata, Ko vrši popisivanje, Šta ukoliko Vas popisivač ne zatekne kod kuće, Kontrola rada popisivača, Postpopisna anketa.

Pregledom letka, može se ustanoviti da su građanima ponuđene informacije od kojih bar polovina nema direktne veze sa njihovim učešćem u popisu, dok informacije bitne za građane i njihovo učešće u popisu nisu predstavljene dovoljno detaljno, a neke uopšte nisu ni obrađene u letku, te je ostavljen prostor za dodatna pitanja građana.

7.6 Call centar Agencije za statistiku

Agencija za statistiku BiH uspostavila je i zvanični call centar koji je trebao biti na usluzi građanima za odgovore na sva pitanja u vezi sa popisom, a koji je radio tokom njegovog trajanja. Call centar Agencije za statistiku BiH sa radom je počeo 26. septembra, a radio je od 09h – 17h svakog radnog dana, do okončanja popisa 15. oktobra 2013. godine.

Međutim, ako uzmemo u obzir da je 26. septembar bio četvrtak, a da je provođenje popisa počelo u utorak 01. oktobra, jasno se vidi da je call centar u stvari radio samo dva dana prije početka popisa, što nije dalo dovoljno vremena kako bi se građani adekvatno informisali. Osim toga, broj zvaničnog call centra Agencije nije komuniciran putem medijske kampanje, a činjenica da je uspostavljen samo četiri dana prije početka popisa pokazuje da se mnogo kasnilo i u ovom segmentu informativne kampanje provedene od strane Agencije za statistiku BiH.

Prema [podacima](#) koje je direktor Agencije za statistiku BiH, Zdenko Milinović, dao na press konferenciji, održanoj dan nakon završetka popisa, ovaj call centar je evidentirao ukupno 6.911 poziva građana, a najveći broj poziva građana evidentiran je predzadnji dan, njih 693.

POGLAVLJE VIII: POPIS STANOVNIŠTVA, DOMAĆINSTAVA I STANOVA U BOSNI I HERCEGOVINI 2013: PRELIMINARNI REZULTATI

Prvi preliminarni rezultati Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013 objavljeni su 5. novembra 2013. godine, 20 dana nakon završetka popisa. Preliminarne rezultate predstavili su državni ministar saobraćaja i komunikacija Damir Hadžić, direktor Agencije za statistiku BiH Zdenko Milinović i direktorice entitetskih zavoda za statistiku, Hidajeta Bajramović i Radmila Čičković.⁶

Preliminarni rezultati objavljeni su u tri izvještaja: za Federaciju Bosne i Hercegovine⁷, Republiku Srpsku⁸ i Brčko Distrikt,⁹ te u jednom zajedničkom izvještaju za Bosnu i Hercegovinu.¹⁰

Kako je navedeno u metodologiji izvještaja, preliminarni rezultati pokazuju ukupan broj popisanih osoba, popisanih domaćinstava i stanova. Ovi podaci dati su za svaku opštinu u Bosni i Hercegovini, te zbirni podaci za oba entiteta, Brčko Distrikt i Bosnu i Hercegovinu.

Prema preliminarnim rezultatima, ukupan broj popisanih osoba u cijeloj BiH je 3.791.622; od čega je 2.371.603 popisano u Federaciji BiH; 1.326.991 u Republici Srpskoj i 93.028 u Brčko Distriktu. Kako je navedeno u metodologiji izvještaja, preliminarni rezultati su dobijeni sabiranjem prvih rezultata na nivou najmanjih popisnih jedinica (popisnih krugova), koji su uneseni u obrazac P-3 (Kontrolnik). U metodologiji je naglašeno da su preliminarni rezultati podložni promjeni tokom procesa statističke obrade podataka,

---

⁶Objavljeni preliminarni rezultati popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine, Web stranica Vijeća ministara, Novembar 2013. URL: <http://www.vijeceministara.gov.ba/saopstenja/ministri/default.aspx?id=15955&langTag=bs-BA>

⁷Popis stanovništva, domaćinstava/kućanstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine: Preliminarni rezultati po općinama i naseljenim mjestima u Federaciji Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2013. URL: <http://fzs.ba/PopisNaseljenaM.pdf>

⁸Popis stanovništva, domaćinstava/kućanstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine na teritoriji Republike Srpske: Preliminarni rezultati, Republički zavod za statistiku, Banja Luka, 2013. URL: http://www2.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/popis/PreliminarniRezultati_Popis2013.pdf

⁹Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. Preliminarni rezultati po naseljenim mjestima za Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine, Agencija za statistiku BiH, Sarajevo, 2013. URL: http://www.popis2013.ba/images/dokumenti/Saopcenje_Preliminarni_rezultati_Bos.pdf

¹⁰ Preliminarni rezultati Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013, Agencija za statistiku BiH, Sarajevo, 2013. URL: http://www.bhas.ba/obavjestenja/Preliminarni_rezultati_bos.pdf

koji će dati konačne rezultate Popisa. Konačni rezultati će pokazati ukupan broj stalno nastanjenog stanovništva, koji se razlikuje od broja popisanih osoba. Dalje je pojašnjeno da "Podatak o ukupno popisanim licima obuhvata sva lica za koja je popunjena Popisnica (obrazac P-1). S obzirom na to da se moglo desiti da je isto lice u preliminarnim rezultatima prikazano dva puta, jednom u naseljenom mjestu u kojem se nalazi njegovo domaćinstvo, a drugi put u naseljenom mjestu u kojem se ovo lice školuje ili radi, ovo dupliranje će biti otklonjeno u konačnim rezultatima Popisa, nakon obrade podataka, što je i svrha obrade podataka"¹¹

8.1 Analiza preliminarnih rezultata popisa: Poređenje preliminarnih rezultata sa demografskim podacima statističkih zavoda

U ovom dijelu ćemo napraviti poređenje preliminarnih rezultata Popisa 2013 sa postojećim demografskim podacima koji se redovno objavljuju u godišnjim izvještajima statističkih zavoda. Cilj ove analize je da omogući što precizniju procjenu tačnosti i utemeljenosti rezultata Popisa.

Preliminarni rezultati Popisa 2013. godine u Bosni i Hercegovini pokazuju značajna odstupanja broja popisanih osoba u poređenju sa procjenama broja stanovnika/ca koje objavljuju statističke institucije. Iako je u metodologiji Popisa naznačeno da preliminarni rezultati pokazuju samo broj popisanih osoba (a ne ukupan broj stanovnika/ca), usporedba ovih rezultata će pokazati da je između rezultata popisa i statističkih podataka postoje takva razilaženja koja se ne mogu objasniti ili opravdati takvim objašnjenjem. Ta razilaženja otvaraju prostor za ozbiljne sumnje u validnost zvaničnih rezultata popisa, konkretno sumnje u to da rezultati odgovaraju realnom stanju na terenu, da su podaci ozbiljno kompromitirani i da je veoma upitno mogu li se tretirati kao relevantni i upotrebljivi statistički podaci.

8.2 Metodologija analize

Analiza se zasniva na komparaciji sljedećih podataka: 1) prosječna stopa rasta (pozitivna ili negativna) broja stanovnika/ca u opštinama tokom prethodne tri godine (2010, 2011 i 2012), zasnovana na procijenjenom broju stanovništva u bh. opštinama u godišnjim izvještajima statističkih institucija; 2) preliminarni rezultati Popisa 2013. po opštinama.

Prva varijabla (prosječna stopa rasta broja stanovništva 2010-2012) uzeta je kako bi se ustanovilo kakvi su demografski trendovi u svakoj pojedinačnoj opštini, to jest da li broj stanovništva raste ili opada. S obzirom da je popis proveden 2013. godine, moglo bi se očekivati da će razlika između broja stanovništva prikazanog u rezultatima popisa, i broja stanovništva iz 2012. godine, pratiti sličnu stopu rasta/opadanja kakva je zabilježena u demografskim podacima od 2010-2012. godine (pod uslovom da su i statistički podaci i rezultati popisa tačni).

Kako bismo dodatno pojasnili metodologiju ove analize, neophodno je reći nešto više o statističkim podacima koji su korišteni u analizi. Statistički zavodi oba entiteta redovno objavljuju procjenu broja stanovništva u oba entiteta, dok procjene za Brčko Distrikt objavljuje Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine. Pored ovih podataka, statističke institucije objavljuju i vitalne statistike (broj rođenih i umrlih) i podatke o migracijama (broj doseljenih i odseljenih) za svaku opštinu i Brčko Distrikt. Podaci o ukupnom broju stanovnika/ca temelje se na procjenama, dok su podaci o vitalnoj i migracijskoj statistici zasnovani na izvještajima matičnih ureda i drugih nadležnih institucija.

---

¹¹ ibid: 2

Važno je, također, napomenuti da Federalni zavod za statistiku objavljuje detaljne godišnje izvještaje o svakom od 10 kantona, uključujući procjenu broja stanovništva za svaku opštinu u svakom od kantona; sa druge strane, Republički zavod za statistiku objavljuje samo vitalne statistike i podatke o migracijama za svaku opštinu. Procijenjeni broj stanovništva u opštinama u Republici Srpskoj koji je korišten u ovoj analizi, izračunat je na osnovu posljednjih dostupnih procjena broja stanovnika/ca po opštinama iz 2010. godine, korištenjem iste metodologije koju koristi i sam zavod.¹²

8.3 Federacija Bosne i Hercegovine

Prema statističkim podacima, tokom protekle tri godine prosječna stopa rasta stanovništva u Federaciji BiH iznosila je 0,02%, dok rezultati popisa pokazuju rast od 1,44% u odnosu na 2012. godinu. Prema statističkim podacima, Federacija BiH je 2012. godine imala 2.338.000 stanovnika/ca,¹³ dok je 2013. godine u Federaciji BiH popisano ukupno 2.371.603 osoba.

Entitet	Broj stanovništva 2010 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2011 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2012 (statistička procjena)	Broj popisanih osoba 2013	Prosječna godišnja stopa rasta 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012.	Stopa rasta bazirana na statistici 2010-2011	Stopa rasta bazirana na statistici 2011-2012	Prosječna godišnja stopa rasta (u procentima) 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012. (u procentima)
FEDERACIJA BIH	2,337,000	2,338,000	2,338,000	2,371,603	500	33,603	0.04%	0.00%	0.02%	1.44%

Iako na nivou FBiH nema velikih razlika između statističkih podataka i rezultata popisa, ova prividna podudarnost rezultata ne otkriva ogromne razlike između statističkih podataka i rezultata popisa koje postoje na kantonalnom, a naročito na opštinskom nivou. U nekim kantonima popisan je značajno manji broj ljudi nego što bi se očekivalo na osnovu stope rasta dobijene iz demografskih statistika, dok je, sa druge strane, u nekim drugim kantonima zabilježen neobjašnjiv rast broja stanovnika/ca.

8.3.1 Kantoni

Najveće razilaženje rezultata popisa i postojećih demografskih podataka zabilježeno je u Posavskom kantonu, u kom je od 2010. do 2012. godine broj stanovništva prosječno opadao za 0,27% godišnje, da bi, ako je suditi prema rezultatima popisa, za samo godinu dana taj broj skočio sa 39,307 na 48,089 stanovnika/ca. Ako su rezultati popisa barem približno tačni, Posavski kanton je od 2012. do 2013. godine zabilježio stopu rasta od 22,34%, iako stopa rasta iz prethodnih godina nije ni blizu tog broja.

Drugi kantoni u kojima rezultati popisa ukazuju ili na neobjašnjiv skok broja stanovništva, ili na popisnu "prevaru", uključuju: Zapadnohercegovački kanton (u kom je zabilježen skok sa prosječne stope rasta od

¹² 2010 godine, Republički zavod za statistiku je, na zahtjev portala "Moje mjesto", objavio podatke o procijenjenom broju stanovništva po opštinama od 2007-2010. godine (ovi podaci dostupni su na adresi <http://www.mojemjesto.ba/bs/statistika/procjena-stanovnistva>). Koristeći metodologiju koju koristi i Zavod za statistiku, na broj stanovništva iz 2010. godine dodali smo vitalnu i migracijsku statistiku kako bismo dobili broj stanovništva u svakoj opštini u 2011 i 2012 godini (na broj stanovništva iz 2010. dodati su podaci iz 2011, a na tako dobijen broj i podaci iz 2012. godine). Zbir ovako dobijenih rezultata za opštine u Republici Srpskoj, odgovara ukupnom broju populacije ovog entiteta koji je objavljen u godišnjim izvještajima Republičkog zavoda za statistiku za 2011. i 2012 godinu.

¹³ Statistički godišnjak 2013, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2013., URL: <http://www.fzs.ba/SG2013.pdf>

0,03% prema statističkim podacima, na 20,13% prema popisnim rezultatima); Kanton 10 (sa -0,61% na 14,34%) i Srednjobosanski kanton (sa -0,19% na 7,71%).

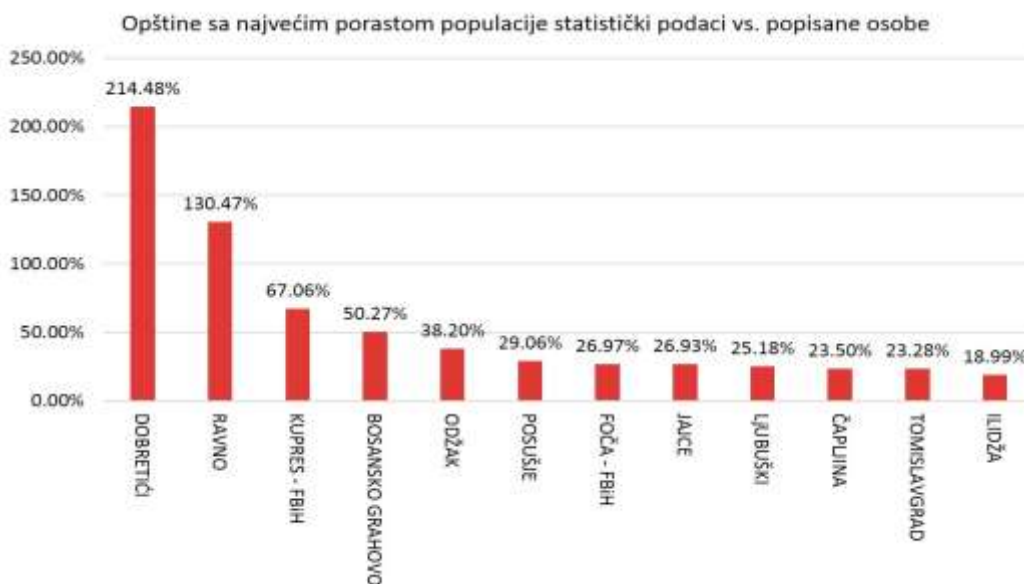
Kanton	Broj stanovništva 2010 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2011 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2012 (statistička procjena)	Broj popisanih osoba 2013	Prosječna godišnja stopa rasta 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012.	Stopa rasta bazirana na statistici 2010-2011	Stopa rasta bazirana na statistici 2011-2012	Prosječna gosišnja stopa rasta (u procentima) 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012. (u procentima)
UNSKO-SANSKI KANTON	287,869	287,835	287,885	299,343	8	11,458	-0.01%	0.02%	0.00%	3.98%
POSAVSKI KANTON	39,520	39,585	39,307	48,089	-107	8,782	0.16%	-0.70%	-0.27%	22.34%
TUZLANSKI KANTON	499,047	499,221	499,099	477,278	26	-21,821	0.03%	-0.02%	0.01%	-4.37%
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	400,126	399,856	399,485	385,067	-321	-14,418	-0.07%	-0.09%	-0.08%	-3.61%
BOSANSKO-PODRINJSKI KANTON	32,931	32,818	32,675	25,336	-128	-7,339	-0.34%	-0.44%	-0.39%	-22.46%
SREDNJOBOS. KANTON	254,572	254,003	253,592	273,149	-490	19,557	-0.22%	-0.16%	-0.19%	7.71%
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON	225,268	224,902	224,652	236,278	-308	11,626	-0.16%	-0.11%	-0.14%	5.18%
ZAPADNOHERCEGOVAČKI KANTON	81,433	81,414	81,487	97,893	27	16,406	-0.02%	0.09%	0.03%	20.13%
KANTON SARAJEVO	436,572	438,757	440,744	438,443	2,086	-2,301	0.50%	0.45%	0.48%	-0.52%
KANTON 10	80,322	79,879	79,351	90,727	-486	11,376	-0.55%	-0.66%	-0.61%	14.34%

Na drugom kraju "ljestvice" nalazi se Bosansko-podrinjski kanton, gdje je razlika imala suprotan predznak. Demografska statistika iz 2012. procjenjuje broj populacije na 32,675, ali samo 25,366 osoba je popisano u ovom kantonu. Gledano u procentima, razlika između statističkih podataka i rezultata popisa je -22.37%, dok je prosječna stopa rasta u ovom kantonu iznosila znatno manjih -0,39%. Drugi kantoni u kojima se pojavio populacioni deficit u rezultatima popisa su Tuzlanski, Zeničko-Dobojski i Kanton Sarajevo.

Međutim, iako se na nivou kantona pojavljuju ovako velika razilaženja, čak ni kantonalni nivo ne pokazuje punu veličinu razlika između statističkih podataka i rezultata popisa. Devijacije popisnih rezultata u odnosu na postojeću demografsku statistiku mogu se u cjelini sagledati samo na opštinskom nivou, pri čemu se ne radi samo o razlikama između opština koje pripadaju različitim kantonima, već se razlike pojavljuju i među opštinama unutar jednog istog kantona.

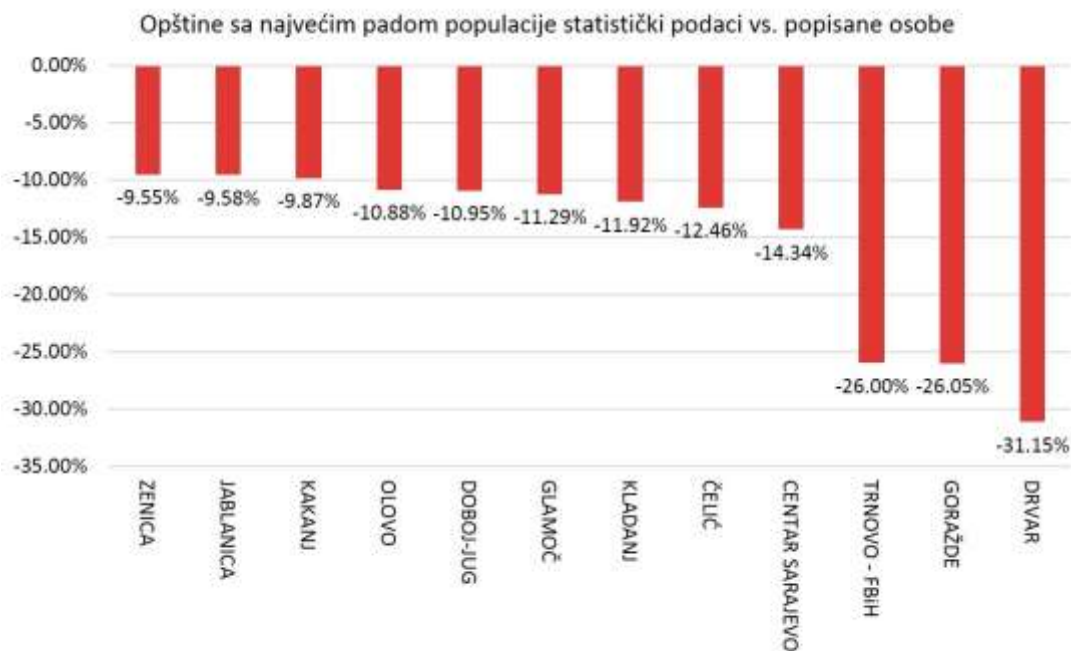
8.3.2 Opštine¹⁴

Federacija BiH sastoji se od 79 opština, a u većini njih zabilježena su značajna odstupanja između preliminarnih rezultata popisa i statističkih podataka. U kategoriji opština u kojima je popisano znatno veći broj ljudi od onog iz demografskih statistika, ubjedljivo najveće razilaženje zabilježeno je u opštini Dobretići (Srednjobosanski kanton). Ova opština je u periodu 2010-2012 imala negativnu prosječnu stopu rasta od -0,45%, dok je ukupan broj popisanih osoba (2041) bio za nevjerovatnih 214,48% veći od ukupnog broja stanovnika/ca u 2012. godini (649 osoba). Drugo najveće odstupanje zabilježeno je u opštini Ravno (Hercegovačko-neretvanski kanton), koja je imala vrlo malu stopu rasta od 0,38%, da bi rezultati popisa pokazali rast od čak 130,47% u odnosu na broj stanovništva iz 2012. godine. U dvije opštine u Kantonu 10, Kupresu i Bosanskom Grahovu, broj stanovništva je od 2010 do 2012 godine opadao u prosjeku 0,70% i 1,2% godišnje, dok su rezultati popisa pokazali rast od 67,06% i 51,59% u odnosu na broj stanovništva iz 2012. godine.

Među opštinama u kojima je broj popisanih osoba bio značajno manji od demografskih podataka iz prethodnih godina, najveća razlika zabilježena je u opštini Drvar (Kanton 10), koja je imala prosječnu stopu rasta od -1,32%, dok su rezultati popisa pokazali razliku od -31,15%. Iza Drvara slijede Goražde (Bosansko-podrinjski kanton) i Trnovo (Kanton Sarajevo), koje su imale prosječne stope rasta od -0,44% i -0,42%, dok su rezultati popisa bili za -26,05% i -26% manji od broja stanovništva iz 2012. godine. Još jedna opština iz Kantona Sarajevo, Centar Sarajevo, nalazi se na petom mjestu ove liste, sa popisnim "deficitom" od -14,34%, koji je značajno veći od njene prosječne godišnje stope rasta 2010-2012, koja iznosi -0,53%. Ukoliko pogledamo razliku između opština koje pripadaju istom kantonu, situacija je još kompleksnija.

¹⁴ Statistički podaci o broju stanovništva u opštinama u Federaciji BiH preuzeti su iz publikacija "Kantoni u brojkama", koje jednom godišnje objavljuje Federalni zavod za statistiku. Svih deset publikacija koje se odnose na 2012. godinu, dostupne su na adresi <http://fzs.ba/kantoniubrojkama.htm>

1. Unsko-sanski kanton¹⁵

Unsko-sanski kanton ima 8 opština, od kojih je najveći popisni “višak” zabilježen u opštini Bužim, u kojoj je ukupan broj popisanih osoba za 12,58% veći od broja stanovnika/ca u 2012 godini; za njim slijedi Bosanski Petrovac sa “viškom” od 11,93%. Na drugom kraju ljestvice je Velika Kladaša, gdje je zabilježen manjak od -4,94%. Administrativni centar Kantona je Bihać, koji ima prosječnu godišnju stopu rasta od 0,17% i popisni deficit od -0,61%.

Općina	Broj stanovništva 2010 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2011 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2012 (statistička procjena)	Broj popisanih osoba 2013	Prosječna godišnja stopa rasta 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012.	Stopa rasta bazirana na statistici 2010-2011	Stopa rasta bazirana na statistici 2011-2012	Prosječna gosišnja stopa rasta (u procentima) 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012. (u procentima)
BUŽIM	17,911	17,942	18,030	20,298	59.5	2,268	0.17%	0.49%	0.33%	12.58%
BOSANSKI PETROVAC	7,412	7,273	7,099	7,946	-156.5	847	-1.88%	-2.39%	-2.13%	11.93%
CAZIN	62,510	62,632	62,741	69,411	115.5	6,670	0.20%	0.17%	0.18%	10.63%
SANSKI MOST	44,322	44,080	43,969	47,359	-176.5	3,390	-0.55%	-0.25%	-0.40%	7.71%

¹⁵ Unsko-Sanski kanton u brojkama 2013, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2013. URL: <http://www.fzs.ba/Podaci/01.pdf>

BOSANSKA KRUPA	28,062	28,107	28,123	29,659	30.5	1,536	0.16%	0.06%	0.11%	5.46%
BIHAĆ	61,358	61,491	61,564	61,186	103	-378	0.22%	0.12%	0.17%	-0.61%
KLJUČ	19,535	19,399	19,263	18,714	-136	-549	-0.70%	-0.70%	-0.70%	-2.85%
VELIKA KLADUŠA	46,759	46,911	47,096	44,770	168.5	-2,326	0.33%	0.39%	0.36%	-4.94%

2. Posavski kanton¹⁶

Posavski kanton sastoji se od 3 opštine, a rezultati popisa u sve tri opštine pokazuju značajan suficit u odnosu na statističke podatke. Najizrazitija razlika je zabilježena u opštini Odžak, koja ima negativnu prosječnu stopu rasta od -0,86%, dok je broj popisanih osoba 38,2% veći od broja stanovništva iz 2012. Administrativni centar Kantona je Orašje, koje ima negativnu prosječnu stopu rasta od -0,52%, dok je broj popisanih osoba za 11,3% veći od broja stanovništva Orašja u 2012.

Općina	Broj stanovništva 2010 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2011 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2012 (statistička procjena)	Broj popisanih osoba 2013	Prosječna godišnja stopa rasta 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012.	Stopa rasta bazirana na statistici 2010-2011	Stopa rasta bazirana na statistici 2011-2012	Prosječna gosišnja stopa rasta (u procentima) 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012. (u procentima)
ODŽAK	15,674	15,566	15,405	21,289	-134.5	5,884	-0.69%	-1.03%	-0.86%	38.20%
DOMALJEVAC-ŠAMAC	4,252	4,551	4,510	5,216	129	706	7.03%	-0.90%	3.07%	15.65%
ORAŠJE	19,594	19,468	19,392	21,584	-101	2,192	-0.64%	-0.39%	-0.52%	11.30%

3. Tuzlanski kanton¹⁷

Tuzlanski kanton ima 13 opština, od kojih je najveći popisni suficit zabilježen u opštini Živinice (9,87%), dok opština Čelić ima najveći deficit (-12,46%). Administrativni centar Kantona je Tuzla, koja ima prosječnu stopu rasta od 0,02%, dok je broj popisanih osoba za 8,6% manji od broja stanovništva Tuzle u 2012.

¹⁶Posavski kanton u brojkama 2013, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2013. URL: <http://www.fzs.ba/Podaci/02.pdf>

¹⁷Tuzlanski kanton u brojkama 2013, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2013. URL: <http://www.fzs.ba/Podaci/03.pdf>

Općina	Broj stanovništva 2010 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2011 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2012 (statistička procjena)	Broj popisanih osoba 2013	Prosječna godišnja stopa rasta 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012.	Stopa rasta bazirana na statistici 2010-2011	Stopa rasta bazirana na statistici 2011-2012	Prosječna gosišnja stopa rasta (u procentima) 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012. (u procentima)
ŽIVINICE	55,305	55,507	55,704	61,201	199.5	5,497	0.37%	0.35%	0.36%	9.87%
DOBOJ-ISTOK	10,243	10,237	10,207	10,866	-18	659	-0.06%	-0.29%	-0.18%	6.46%
TEOČAK	7,400	7,391	7,365	7,607	-17.5	242	-0.12%	-0.35%	-0.24%	3.29%
SREBRENİK	41,692	41,784	41,714	42,762	11	1,048	0.22%	-0.17%	0.03%	2.51%
KALESİJA	35,751	35,857	35,961	36,748	105	787	0.30%	0.29%	0.29%	2.19%
SAPNA	12,862	12,801	12,753	12,136	-54.5	-617	-0.47%	-0.37%	-0.42%	-4.84%
GRAČANICA	52,212	52,319	52,426	48,395	107	-4,031	0.20%	0.20%	0.20%	-7.69%
LUKAVAC	50,998	50,845	50,733	46,731	-132.5	-4,002	-0.30%	-0.22%	-0.26%	-7.89%
TUZLA	131,718	131,768	131,778	120,441	30	-11,337	0.04%	0.01%	0.02%	-8.60%
GRADAČAC	46,154	46,132	46,018	41,836	-68	-4,182	-0.05%	-0.25%	-0.15%	-9.09%
BANOVIĆI	25,786	25,816	25,831	23,431	22.5	-2,400	0.12%	0.06%	0.09%	-9.29%
KLADANJ	14,981	14,900	14,806	13,041	-87.5	-1,765	-0.54%	-0.63%	-0.59%	-11.92%
ČELIĆ	13,945	13,864	13,803	12,083	-71	-1,720	-0.58%	-0.44%	-0.51%	-12.46%

4. Zeničko-dobojski kanton¹⁸

Zeničko-dobojski kanton ima 12 opština, od kojih je najveći popisni suficit zabilježen u opštini Usora (10,02%), dok opština Doboju-jug ima najveći deficit (-10,95%). Administrativni centar Kantona je Zenica, koja ima prosječnu stopu rasta od 0,08%, dok je broj popisanih osoba za 9,55% manji od broja stanovništva Zenice u 2012.

Općina	Broj stanovništva 2010 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2011 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2012 (statistička procjena)	Broj popisanih osoba 2013	Prosječna godišnja stopa rasta 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012.	Stopa rasta bazirana na statistici 2010-2011	Stopa rasta bazirana na statistici 2011-2012	Prosječna gosišnja stopa rasta (u procentima) 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012. (u procentima)
USORA	6,938	6,888	6,879	7,568	-29.5	689	-0.72%	-0.13%	-0.43%	10.02%
MAGLAJ	23,381	23,360	23,329	24,980	-26	1,651	-0.09%	-0.13%	-0.11%	7.08%
ZAVIDOVIĆI	37,983	37,967	37,890	40,272	-46.5	2,382	-0.04%	-0.20%	-0.12%	6.29%

¹⁸ Zeničko-dobojski kanton u brojkama 2013, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2013.

URL:<http://www.fzs.ba/Podaci/04.pdf>

BREZA	14,483	14,247	14,070	14,564	-206.5	494	-1.63%	-1.24%	-1.44%	3.51%
VISOKO	40,320	40,277	40,277	41,352	-21.5	1,075	-0.11%	0.00%	-0.05%	2.67%
ŽEPČE	31,056	31,022	31,105	31,582	24.5	477	-0.11%	0.27%	0.08%	1.53%
TEŠANJ	48,266	48,351	48,427	46,135	80.5	-2,292	0.18%	0.16%	0.17%	-4.73%
VAREŠ	10,554	10,384	10,193	9,556	-180.5	-637	-1.61%	-1.84%	-1.73%	-6.25%
ZENICA	127,103	127,202	127,296	115,134	96.5	-12,162	0.08%	0.07%	0.08%	-9.55%
KAKANJ	43,300	43,209	43,199	38,937	-50.5	-4,262	-0.21%	-0.02%	-0.12%	-9.87%
OLOVO	12,213	11,993	11,869	10,578	-172	-1,291	-1.80%	-1.03%	-1.42%	-10.88%
DOBOJ-JUG	4,529	4,956	4,951	4,409	211	-542	9.43%	-0.10%	4.66%	-10.95%

5. Bosansko-podrinjski kanton ¹⁹

Bosnian Podrinje Canton has 3 municipalities, out of which the the biggest enumeration surplus is recorded in Foča (26,05%). Opština Goražde, koja je administrativni centar Kantona, ima deficit of -26,05%, iako je prosječna godišnja stopa rasta u ovoj opštini u prethodne tri godine iznosila -0,44%.stanovništva Zenice u 2012.

Općina	Broj stanovništva 2010 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2011 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2012 (statistička procjena)	Broj popisanih osoba 2013	Prosječna godišnja stopa rasta 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012.	Stopa rasta bazirana na statistici 2010-2011	Stopa rasta bazirana na statistici 2011-2012	Prosječna godišnja stopa rasta (u procentima) 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012. (u procentima)
FOČA - FBiH	1,740	1,734	1,743	2,213	1.5	470	-0.34%	0.52%	0.09%	26.97%
PALE - FBiH	1,068	1,067	1,073	1,043	2.5	-30	-0.09%	0.56%	0.23%	-2.80%
GORAŽDE	30,123	30,017	29,859	22,080	-132	-7,779	-0.35%	-0.53%	-0.44%	-26.05%

6. Srednjobosanski kanton ²⁰

Srednjobosanski kanton ima 12 opština, od kojih je u opštini Dobretići zabilježen najveći popisni suficit (214,48%), ne samo u ovom kantonu, već i u cijeloj Bosni i Hercegovini. Jedina opština u ovom kantonu u kojoj je zabilježen deficit u rezultatima popisa je Bugojno (-7,09%), dok sve ostale opštine imaju popisni "višak", iako je u svim opštinama osim jedne (Novi Travnik) tokom prethodne tri godine broj stanovnika/ca konstantno opadao. Administrativni centar Kantona je Travnik, koji ima negativnu prosječnu stopu rasta od -0,28%, dok je na popisu zabilježen suficit od 5,45%.

¹⁹ *Bosansko-podrinjski kanton u brojkama 2013*, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2013. URL: <http://www.fzs.ba/Podaci/05.pdf>

²⁰ *Srednjobosanski kanton u brojkama 2013*, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2013. URL: <http://www.fzs.ba/Podaci/06.pdf>

Općina	Broj stanovništva 2010 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2011 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2012 (statistička procjena)	Broj popisanih osoba 2013	Prosječna godišnja stopa rasta 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012.	Stopa rasta bazirana na statistici 2010-2011	Stopa rasta bazirana na statistici 2011-2012	Prosječna gosišnja stopa rasta (u procentima) 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012. (u procentima)
DOBRETIĆI	655	645	649	2,041	-3	1,392	-1.53%	0.62%	-0.45%	214.48%
JAJCE	24,328	24,290	24,232	30,758	-48	6,526	-0.16%	-0.24%	-0.20%	26.93%
GORNJI VAKUF-USKOPLJE	19,112	19,003	18,888	22,304	-112	3,416	-0.57%	-0.61%	-0.59%	18.09%
BUSOVAČA	16,068	16,013	16,009	18,488	-29.5	2,479	-0.34%	-0.02%	-0.18%	15.49%
FOJNICA	12,016	11,895	11,812	13,047	-102	1,235	-1.01%	-0.70%	-0.85%	10.46%
VITEZ	25,109	25,137	25,214	27,006	52.5	1,792	0.11%	0.31%	0.21%	7.11%
KISELJAK	20,727	20,688	20,653	21,919	-37	1,266	-0.19%	-0.17%	-0.18%	6.13%
DONJI VAKUF	13,992	13,949	13,948	14,739	-22	791	-0.31%	-0.01%	-0.16%	5.67%
TRAVNIK	54,878	54,771	54,567	57,543	-155.5	2,976	-0.19%	-0.37%	-0.28%	5.45%
KREŠEVO	5,594	5,548	5,524	5,638	-35	114	-0.82%	-0.43%	-0.63%	2.06%
NOVI TRAVNIK	24,884	24,880	24,899	25,107	7.5	208	-0.02%	0.08%	0.03%	0.84%
BUGOJNO	37,209	37,184	37,197	34,559	-6	-2,638	-0.07%	0.03%	-0.02%	-7.09%

7. Hercegovačko-neretvanski kanton ²¹

Hercegovačko-neretvanski kanton ima 9 opština, među kojima su zabilježene velike oscilacije u odnosu statističkih podataka i rezultata popisa. U sedam opština zabilježen je popisni "višak" koji se kretao od astronomskih 130,47% u opštini Ravno, do minornih 1,19% u Mostaru (koji je i administrativni centar kantona). Popisni deficit zabilježen je u samo dvije opštine, Jablanici i Konjicu, koje su imale deficit od -9,58% i -5,03% u odnosu na broj stanovništva iz 2012. godine.

Općina	Broj stanovništva 2010 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2011 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2012 (statistička procjena)	Broj popisanih osoba 2013	Prosječna godišnja stopa rasta 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012.	Stopa rasta bazirana na statistici 2010-2011	Stopa rasta bazirana na statistici 2011-2012	Prosječna gosišnja stopa rasta (u procentima) 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012. (u procentima)
RAVNO	1,433	1,436	1,444	3,328	5.5	1,884	0.21%	0.56%	0.38%	130.47%
ČAPLJINA	23,050	22,918	22,770	28,122	-140	5,352	-0.57%	-0.65%	-0.61%	23.50%

²¹ Hercegovačko-neretvanski kanton u brojkama 2013, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2013. URL: <http://www.fzs.ba/Podaci/07.pdf>

ČITLUK	15,761	15,760	15,813	18,552	26	2,739	-0.01%	0.34%	0.16%	17.32%
STOLAC	13,084	13,010	13,006	14,889	-39	1,883	-0.57%	-0.03%	-0.30%	14.48%
NEUM	4,542	4,497	4,460	4,960	-41	500	-0.99%	-0.82%	-0.91%	11.21%
PROZOR	15,984	15,937	15,847	16,297	-68.5	450	-0.29%	-0.56%	-0.43%	2.84%
GRAD MOSTAR	111,364	111,602	111,833	113,169	234.5	1,336	0.21%	0.21%	0.21%	1.19%
KONJIC	28,266	28,002	27,778	26,381	-244	-1,397	-0.93%	-0.80%	-0.87%	-5.03%
JABLANICA	11,784	11,740	11,701	10,580	-41.5	-1,121	-0.37%	-0.33%	-0.35%	-9.58%

8. Zapadnohercegovački kanton²²

Zapadnohercegovački kanton ima 4 opštine i u sve 4 broj popisanih osoba je veći nego broj stanovništva iz 2012. godine. Najveća razlika zabilježena je u opštini Posušje (29,06%), za kojom slijedi Ljubuški (25,18%). Administrativni centar Kantona je Široki Brijeg, koji ima prosječnu stopu rasta od 0,17% , dok je broj popisanih osoba za 13,09% veći od broja stanovništva u 2012.

Općina	Broj stanovništva 2010 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2011 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2012 (statistička procjena)	Broj popisanih osoba 2013	Prosječna godišnja stopa rasta 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012.	Stopa rasta bazirana na statistici 2010-2011	Stopa rasta bazirana na statistici 2011-2012	Prosječna gosišnja stopa rasta (u procentima) 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012. (u procentima)
POSUŠJE	16,012	15,994	16,038	20,698	13	4,660	-0.11%	0.28%	0.08%	29.06%
LJUBUŠKI	23,689	23,634	23,583	29,521	-53	5,938	-0.23%	-0.22%	-0.22%	25.18%
GRUDE	15,465	15,482	15,507	17,865	21	2,358	0.11%	0.16%	0.14%	15.21%
ŠIROKI BRIJEG	26,267	26,304	26,359	29,809	46	3,450	0.14%	0.21%	0.17%	13.09%

9. Kanton Sarajevo²³

Kanton Sarajevo ima 9 opština, od kojih 4 pripadaju Gradu Sarajevo (opštine Centar, Novi grad, Novo Sarajevo i Stari grad). U sve četiri gradske opštine zabilježen je popisni deficit, koji se kreće od -14,34% u opštini Centar Sarajevo do -0,78% u opštini Novi grad Sarajevo - rezultati koji ne odgovaraju prosječnim stopama rasta broja stanovništva u ovim opštinama. Pored gradskih opština, najveći deficit zabilježen je u opštini Trnovo (-26%), dok je najveći suficit zabilježen u opštini Ilidža (18,99%).

²² Zapadnohercegovački kanton u brojkama 2013, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2013. URL: <http://www.fzs.ba/Podaci/08.pdf>

²³ Kanton Sarajevo u brojkama 2013, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2013. URL: <http://www.fzs.ba/Podaci/09.pdf>

Općina	Broj stanovništva 2010 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2011 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2012 (statistička procjena)	Broj popisanih osoba 2013	Prosječna godišnja stopa rasta 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012.	Stopa rasta bazirana na statistici 2010-2011	Stopa rasta bazirana na statistici 2011-2012	Prosječna gosišnja stopa rasta (u procentima) 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012. (u procentima)
ILIDŽA	59,271	60,060	60,417	71,892	573	11,475	1.33%	0.59%	0.96%	18.99%
HADŽIĆI	22,727	22,705	22,731	24,979	2	2,248	-0.10%	0.11%	0.01%	9.89%
VOGOŠĆA	23,038	23,470	25,450	27,816	1206	2,366	1.88%	8.44%	5.16%	9.30%
ILIJAS	18,436	18,928	19,102	20,504	333	1,402	2.67%	0.92%	1.79%	7.34%
NOVI GRAD SARAJEVO	124,742	125,395	125,447	124,471	352.5	-976	0.52%	0.04%	0.28%	-0.78%
NOVO SARAJEVO	73,394	73,584	73,748	68,802	177	-4,946	0.26%	0.22%	0.24%	-6.71%
STARI GRAD SARAJEVO	42,580	42,509	42,220	38,911	-180	-3,309	-0.17%	-0.68%	-0.42%	-7.84%
CENTAR SARAJEVO	69,889	69,673	69,156	59,238	-366.5	-9,918	-0.31%	-0.74%	-0.53%	-14.34%
TRNOVO - FBiH	2,495	2,433	2,473	1,830	-11	-643	-2.48%	1.64%	-0.42%	-26.00%

10. Kanton 10²⁴

Kanton 10 ima 6 opština, među kojima su zabilježene izrazite razlike u pogledu rezultata popisa, iako takvih razlika nema kada se uporede njihove prosječne godišnje stope rasta. U dvije od šest opština zabilježen je popisni deficit (Drvar sa -31,15% i Glamoč sa -11,29%), dok je u svim ostalim zabilježen višak (najveći u Kupresu, od 67,06%). Administrativni centar kantona je Livno, koji ima negativnu stopu rasta od -0,24%, dok je na popisu zabilježena razlika od 18,15% u odnosu na broj stanovništva iz 2012.

Općina	Broj stanovništva 2010 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2011 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2012 (statistička procjena)	Broj popisanih osoba 2013	Prosječna godišnja stopa rasta 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012.	Stopa rasta bazirana na statistici 2010-2011	Stopa rasta bazirana na statistici 2011-2012	Prosječna gosišnja stopa rasta (u procentima) 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012. (u procentima)
KUPRES - FBiH	3,383	3,368	3,336	5,573	-23.5	2,237	-0.44%	-0.95%	-0.70%	67.06%
BOSANSKO GRAHOVO	2,089	2,057	2,039	3,091	-25	1,052	-1.53%	-0.88%	-1.20%	51.59%
TOMISLAVGRAD	27,116	26,997	26,795	33,032	-160.5	6,237	-0.44%	-0.75%	-0.59%	23.28%
LIVNO	31,878	31,785	31,727	37,487	-75.5	5,760	-0.29%	-0.18%	-0.24%	18.15%
GLAMOČ	4,660	4,602	4,552	4,038	-54	-514	-1.24%	-1.09%	-1.17%	-11.29%

²⁴ Kanton 10 u brojkama 2013, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2013. URL: <http://www.fzs.ba/Podaci/10.pdf>

DRVAR	11,196	11,070	10,902	7,506	-147	-3,396	-1.13%	-1.52%	-1.32%	-31.15%
-------	--------	--------	--------	-------	------	--------	--------	--------	--------	---------

8.4 Republika Srpska

Prema statističkim podacima, broj stanovništva u Republici Srpskoj je tokom prethodne tri godine prosječno opadao za 0,13% godišnje, dok broj popisanih osoba pokazuje pad od -7,16% u odnosu na broj stanovništva iz 2012. godine. Procijenjeni broj stanovništva u Republici Srpskoj 2012. godine bio je 1.429.290,²⁵ dok je ukupni broj popisanih osoba 2013. godine iznosio 1.326.991.

Iako je razlika između ukupnog broja popisanih osoba i broja stanovništva iz 2012. godine veća nego u Federaciji BiH, raspon međusobnih razlika na opštinskom nivou je manji, ali je daleko od zanemarivog. Dok je u Federaciji BiH razlika između opštine sa najvećim popisnim suficitom i deficitom čak 245,63%, u RS je ova razlika više nego upola manja, ali je i tu zabilježen veliki raspon od 117,06%.

Slično kao u Federaciji BiH, ukupna razlika na nivou Republike Srpske nije reprezentativna za fluktuacije koje se mogu uočiti na opštinskom nivou i koje su mnogo izraženije nego na nivou entiteta.

8.4.1 Opštine

Republika Srpska ima 62 opštine, od kojih 19 opština ima "višak" popisanih osoba, dok ostalih 43 imaju deficit u poređenju sa statističkim procjenama broja stanovništva iz 2012. godine i njihovim prosječnim stopama rasta u periodu 2010-2012.

Republika Srpska je jedna administrativna jedinica, sa administrativnim centrom u Banja Luci, koja je u periodu 2010-2012 imala prosječnu stopu rasta od 0,48%, dok je na popisu zabilježen deficit od -12,88% u odnosu na broj stanovnika/ca u 2012. godini. Druge veće opštine i/ili gradovi su: Bijeljina, sa prosječnom stopom rasta od 0,26% i popisnim viškom od 4,83%; Prijedor, sa negativnom prosječnom stopom rasta od -0,44% i popisnim viškom od 4,24%; Doboj, sa skoro identičnim rezultatima u pogledu prosječne stope rasta i rezultata popisa (-0,32% i -0,33%); Gradiška (-0,4% i -3,62%); i Zvornik (-0,35% i 23,74%).

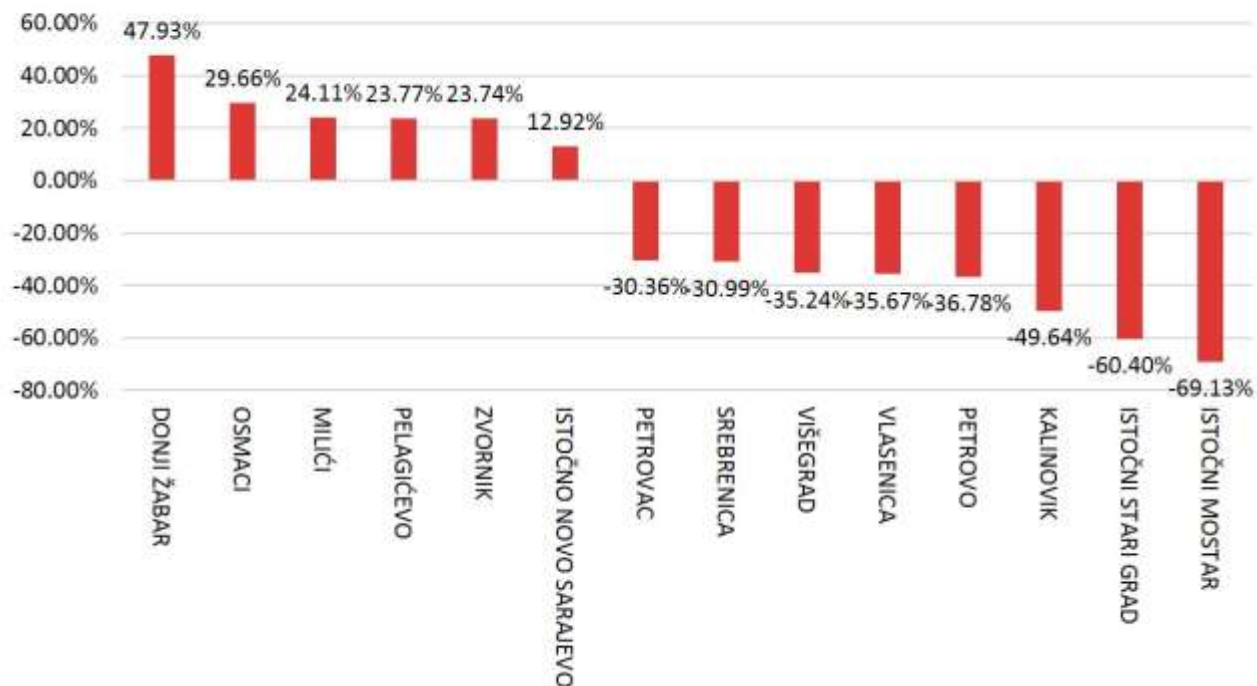
Opština sa najvećim popisnim viškom je Donji Žabar, koji ima prosječnu stopu rasta od samo 1,32%, dok je broj popisanih osoba 47,93% veći od broja stanovništva u 2012. Iza nje slijede opština Osmaci (stopa rasta od 1,71% i popisni višak od 29,66%), Milići (0,10% i 24,11%), Pelagićevo (sa negativnom stopom rasta od -0,34% i popisnim viškom od 23,77%) i Zvornik (-0,35% i 23,74%).

Najveći popisni deficit zabilježen je u opštini Istočni Mostar, čija je populacija rasla u prosjeku 8,06% godišnje, dok je broj popisanih osoba zabilježio pad od 69,13% u odnosu na 2012 godinu. Za ovom opštinom slijede Istočni Stari Grad (stopa rasta od 0,32%, popisni deficit od -60,40%), Kalinovik (-0,9% i -49,64%), Petrovo (-0,62% i -36,78%), Vlasenica (-0,13% i -35,67%), Višegrad (-0,43% i -35,24%) i Srebrenica (1,96% i -30,99%).

²⁵ Izvor demografskih statističkih podataka: Vitalne statistike i statistike migracija: Demografski bilten 16, Republički zavod za statistiku, Banja Luka, 2013.

URL: http://www2.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/stanovnistvo/Demografski_bilten_16_3.izdanje.zip;

Opštine u RS sa najvećim padom/porastom stanovništva – statistički podaci vs. popisane osobe

Opštine Istočni Drvar i Petrovac izdvajaju se od svih ostalih opština po izuzetno visokim prosječnim stopama rasta 2010-2012, no i pored toga u obje opštine broj popisanih osoba značajno je manji od demografskih podataka iz 2012. godine: Istočni Drvar je imao prosječnu stopu rasta od 140,34% i popisni deficit od -19,85%, dok je Petrovac imao prosječnu stopu rasta od 14,02%, a popisni deficit od -30,36%.

Opština	Broj stanovništva 2010 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2011 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2012 (statistička procjena)	Broj popisanih osoba 2013	Prosječna godišnja stopa rasta 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012.	Stopa rasta bazirana na statistici 2010-2011	Stopa rasta bazirana na statistici 2011-2012	Prosječna gosišnja stopa rasta (u procentima) 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012. (u procentima)
DONJI ŽABAR	2,663	2,657	2,733	4,043	35	1,310	-0.23%	2.86%	1.32%	47.93%
OSMACI	4,602	4,613	4,760	6,172	79	1,412	0.24%	3.19%	1.71%	29.66%
MILIĆI	9,868	9,849	9,888	12,272	10	2,384	-0.19%	0.40%	0.10%	24.11%
PELAGIĆEVO	5,964	5,942	5,924	7,332	-20	1,408	-0.37%	-0.30%	-0.34%	23.77%
ZVORNIK	51,829	51,610	51,467	63,686	-181	12,219	-0.42%	-0.28%	-0.35%	23.74%
ISTOČNO NOVO SARAJEVO	9,796	9,978	10,164	11,477	184	1,313	1.86%	1.86%	1.86%	12.92%
KOTOR VAROŠ	19,912	19,875	19,782	22,001	-65	2,219	-0.19%	-0.47%	-0.33%	11.22%

ČAJNIČE	5,012	4,959	4,953	5,449	-29.5	496	-1.06%	-0.12%	-0.59%	10.01%
ŠIPOVO	10,070	10,007	9,922	10,820	-74	898	-0.63%	-0.85%	-0.74%	9.05%
LOPARE	15,585	15,422	15,195	16,568	-195	1,373	-1.05%	-1.47%	-1.26%	9.04%
JEZERO	1,242	1,225	1,265	1,341	11.5	76	-1.37%	3.27%	0.95%	6.01%
BIJELJINA	108,814	109,167	109,376	114,663	281	5,287	0.32%	0.19%	0.26%	4.83%
NOVO GORAŽDE	2,972	2,931	3,237	3,391	132.5	154	-1.38%	10.44%	4.53%	4.76%
PRIJEDOR	94,460	93,991	93,622	97,588	-419	3,966	-0.50%	-0.39%	-0.44%	4.24%
UGLJEVIK	16,121	15,999	15,952	16,538	-84.5	586	-0.76%	-0.29%	-0.53%	3.67%
KRUPA NA UNI	1,685	1,661	1,635	1,687	-25	52	-1.42%	-1.57%	-1.49%	3.18%
TREBINJE	30,789	30,764	30,654	31,433	-67.5	779	-0.08%	-0.36%	-0.22%	2.54%
MODRIČA	27,524	27,375	27,259	27,799	-132.5	540	-0.54%	-0.42%	-0.48%	1.98%
VUKOSAVLJE	5,270	5,295	5,330	5,426	30	96	0.47%	0.66%	0.57%	1.80%
NOVI GRAD	29,268	28,956	28,690	28,799	-289	109	-1.07%	-0.92%	-0.99%	0.38%
DOBOJ	77,967	77,672	77,476	77,223	-245.5	-253	-0.38%	-0.25%	-0.32%	-0.33%
ČELINAC	17,126	17,026	16,999	16,874	-63.5	-125	-0.58%	-0.16%	-0.37%	-0.74%
BILEĆA	11,788	11,728	11,660	11,536	-64	-124	-0.51%	-0.58%	-0.54%	-1.06%
RUDO	9,070	9,005	8,948	8,834	-61	-114	-0.72%	-0.63%	-0.67%	-1.27%
BRATUNAC	22,235	22,133	22,235	21,619	0	-616	-0.46%	0.46%	0.00%	-2.77%
MRKONJIĆ GRAD	19,048	18,901	18,699	18,136	-174.5	-563	-0.77%	-1.07%	-0.92%	-3.01%
GACKO	10,106	10,064	10,077	9,734	-14.5	-343	-0.42%	0.13%	-0.14%	-3.40%
GRADIŠKA	59,334	59,103	58,855	56,727	-239.5	-2,128	-0.39%	-0.42%	-0.40%	-3.62%
OŠTRA LUKA	3,187	3,147	3,175	2,997	-6	-178	-1.26%	0.89%	-0.18%	-5.61%
LJUBINJE	4,082	4,042	4,009	3,756	-36.5	-253	-0.98%	-0.82%	-0.90%	-6.31%
KNEŽEVO	11,595	11,387	11,265	10,428	-165	-837	-1.79%	-1.07%	-1.43%	-7.43%
TRNOVO - RS	2,362	2,360	2,387	2,192	12.5	-195	-0.08%	1.14%	0.53%	-8.17%
ISTOČNA ILIDŽA	16,578	16,631	16,612	15,233	17	-1,379	0.32%	-0.11%	0.10%	-8.30%
BROD	19,885	19,769	19,706	17,943	-89.5	-1,763	-0.58%	-0.32%	-0.45%	-8.95%
LAKTAŠI	40,813	41,095	41,159	36,848	173	-4,311	0.69%	0.16%	0.42%	-10.47%
ŠAMAC	21,576	21,454	21,336	19,041	-120	-2,295	-0.57%	-0.55%	-0.56%	-10.76%
TESLIĆ	48,133	47,945	47,881	41,904	-126	-5,977	-0.39%	-0.13%	-0.26%	-12.48%

BANJA LUKA	226,459	227,603	228,641	199,191	1091	-29,450	0.51%	0.46%	0.48%	-12.88%
KOSTAJNICA	7,412	7,371	7,320	6,308	-46	-1,012	-0.55%	-0.69%	-0.62%	-13.83%
PALE - RS	26,208	26,182	26,111	22,282	-48.5	-3,829	-0.10%	-0.27%	-0.19%	-14.66%
HAN PIJESAK	4,636	4,585	4,557	3,844	-39.5	-713	-1.10%	-0.61%	-0.86%	-15.65%
BERKOVIĆI	2,732	2,705	2,695	2,272	-18.5	-423	-0.99%	-0.37%	-0.68%	-15.70%
SRBAC	23,435	23,319	23,225	19,001	-105	-4,224	-0.49%	-0.40%	-0.45%	-18.19%
FOČA – RS	24,441	24,293	24,306	19,811	-67.5	-4,495	-0.61%	0.05%	-0.28%	-18.49%
ŠEKOVIĆI	9,690	9,609	9,545	7,771	-72.5	-1,774	-0.84%	-0.67%	-0.75%	-18.59%
ROGATICA	14,338	14,262	14,278	11,603	-30	-2,675	-0.53%	0.11%	-0.21%	-18.74%
RIBNIK	8,261	8,161	8,072	6,517	-94.5	-1,555	-1.21%	-1.09%	-1.15%	-19.26%
PRNJAVOR	48,145	47,939	47,824	38,399	-160.5	-9,425	-0.43%	-0.24%	-0.33%	-19.71%
ISTOČNI DRVAR	38	35	136	109	49	-27	-7.89%	288.57%	140.34%	-19.85%
KUPRES - RS	425	418	417	320	-4	-97	-1.65%	-0.24%	-0.94%	-23.26%
SOKOLAC	16,837	16,709	16,636	12,607	-100.5	-4,029	-0.76%	-0.44%	-0.60%	-24.22%
NEVESINJE	18,496	18,428	18,273	13,758	-111.5	-4,515	-0.37%	-0.84%	-0.60%	-24.71%
DERVENTA	41,709	41,551	41,412	30,177	-148.5	-11,235	-0.38%	-0.33%	-0.36%	-27.13%
KOZARSKA DUBICA	32,711	32,407	32,153	23,074	-279	-9,079	-0.93%	-0.78%	-0.86%	-28.24%
PETROVAC	406	481	527	367	60.5	-160	18.47%	9.56%	14.02%	-30.36%
SREBRENICA	21,258	21,167	22,086	15,242	414	-6,844	-0.43%	4.34%	1.96%	-30.99%
VIŠEGRAD	18,339	18,159	18,181	11,774	-79	-6,407	-0.98%	0.12%	-0.43%	-35.24%
VLASENICA	19,248	19,195	19,197	12,349	-25.5	-6,848	-0.28%	0.01%	-0.13%	-35.67%
PETROVO	11,227	11,140	11,089	7,010	-69	-4,079	-0.77%	-0.46%	-0.62%	-36.78%
KALINOVIK	4,529	4,479	4,448	2,240	-40.5	-2,208	-1.10%	-0.69%	-0.90%	-49.64%
ISTOČNI STARI GRAD	2,948	2,935	2,967	1,175	9.5	-1,792	-0.44%	1.09%	0.32%	-60.40%
ISTOČNI MOSTAR	779	797	907	280	64	-627	2.31%	13.80%	8.06%	-69.13%

8.5 Brčko Distrikt

Prema statističkim podacima, broj stanovništva u Brčko Distriktu je tokom prethodne tri godine prosječno opadao za 0,01% godišnje, dok broj popisanih osoba pokazuje rast od 22,95% u odnosu na broj stanovništva iz 2012. godine. Procijenjeni broj stanovništva u Brčko Distriktu 2012. godine bio je 75.666,²⁶ dok je ukupni broj popisanih osoba 2013. godine iznosio 93.028.

²⁶ Izvor demografskih statističkih podataka: *Demografija u Brčko Distriktu BiH 2008-2012 godina*, Agencija za statistiku BiH, Brčko, 2013.

URL: http://www.bhas.ba/publikacijebd/Demografija%20za%202012%20bilten_BOS.pdf

	Broj stanovništva 2010 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2011 (statistička procjena)	Broj stanovništva 2012 (statistička procjena)	Broj popisanih osoba 2013	Prosječna godišnja stopa rasta 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012.	Stopa rasta bazirana na statistici 2010-2011	Stopa rasta bazirana na statistici 2011-2012	Prosječna gosišnja stopa rasta (u procentima) 2010-2012	Razlika broja popisanih osoba i broja stanovništva 2012. (u procentima)
BRČKO DISTRIKT	75,674	75,625	75,666	93,028	-4	17,362	-0.06%	0.05%	-0.01%	22.95%

8.6 Zaključak

Kada se saberu i uporede svi podaci za oba entiteta i Brčko Distrikt, ukupni rezultati za cijelu Bosnu i Hercegovinu izgledaju ovako: prosječna godišnja stopa rasta broja stanovništva u periodu 2010-2012. godine bila je negativna i iznosila je -0,04%, dok je broj popisanih osoba za 1, 34% manji od procijenjenog broja stanovništva u 2012. godini.

Ovdje bi još jednom trebalo naglasiti da se u ovako maloj razlici ne ogledaju stvarne razmjere razlika između preliminarnih rezultata popisa i statističkih podataka na opštinskom nivou. Nažalost, preliminarni rezultati prikazani po najmanjim popisnim jedinicama (popisnim krugovima) nisu dostupni, niti postoji odgovarajući set statističkih podataka sa kojima bi se oni mogli uporediti, tako da nije moguće izvršiti poređenje na najnižem nivou popisivanja.

Na kraju, može se reći da je u ovom trenutku nemoguće pouzdano ocijeniti posljedice ove "popisne prevare", ali će one svakako postati mnogo jasnije nakon objavljivanja konačnih rezultata popisa. Međutim, može se izdvojiti nekoliko ozbiljnih problema koji proizlaze iz analize dostupnih podataka:

1. Metodologija popisa ne pruža objašnjenje za ovako velika razilaženja u rezultatima, kako između procijenjenog broja stanovništva i broja popisanih osoba unutar pojedinačnih opština, tako i između različitih opština. Jedino objašnjenje za moguće nepravilnosti u rezultatima, koje je ponuđeno u metodologiji popisa, odnosi se na mogućnost da su neke osobe popisane dva puta. Međutim, ogromne razlike koje se javljaju između broja popisanih osoba i postojećih demografskih statistika - kako u negativnom, tako i u pozitivnom smjeru - ne mogu se objasniti "duplim popisivanjem". Druga mogućnost - da su postojeći statistički podaci bili u potpunosti pogrešni - također ne može objasniti ogromne oscilacije u rezultatima, naročito kada se, recimo, uzme u obzir da su se one javljale i među opštinama koje pripadaju jednom istom kantonu.

2) Ogromna razilaženja u rezultatima popisa u opštinama koje pripadaju jednom kantonu i/ili entitetu, ukazuje na ključnu ulogu popisnih komisija lokalne samouprave, koje su dozvolile - a u nekim slučajevima možda i podsticale, ili čak facilitirale - uočene nepravilnosti. Postoji, također, jake indicije da je politički utjecaj opštinskih vlasti (prvenstveno načelnika), koji su imali ključnu ulogu u formiranju i nadgledanju rada popisnih komisija, bio značajan faktor u pojavi zabilježenih nepravilnosti. Kada se tome dodaju agresivne političke kampanje koje su se vodile oko Popisa 2013 uz aktivno učešće ili implicitnu podršku političkih partija, može se opravdano zaključiti da je postojao jak utjecaj političkih faktora na ovakve rezultate popisa.

3) Ono što posebno iznenađuje u ovim rezultatima je to da je u velikim gradskim centrima poput Tuzle, Sarajeva, Banja Luke, itd. popisan znatno manji broj ljudi nego što bi se moglo očekivati kada se posmatraju demografski trendovi u ovim gradovima. Kada se pogledaju statistički podaci, ova gradska područja pokazuju vrlo nisku stopu pada broja stanovništva, ili, čak, u nekim slučajevima bilježe rast broja stanovništva, što je i očekivano s obzirom da se radi o centrima u koje se ljudi doseljavaju zbog posla, studiranja i sl. Kada se ove opštine uporede sa malim opštinama koje su zabilježile trocifreni "skok" u broju popisanih osoba u odnosu na broj stanovnika/ca iz 2012. godine, dok su prethodno imale stalni trend opadanja broja stanovništva, jasno je da ovakve razlike ne mogu biti rezultat prirodnog kretanja stanovništva. Jedino moguće objašnjenje ovakvih rezultata jeste da su oni nastali usljed velikih - i vrlo vjerovatno organizovanih - manipulacija u procesu popisivanja.

Znakovito je i to da je PopisMonitor upravo iz opština sa zabilježenim popisnim deficitom primio najveći broj prijava građana/ki, koji/e su tvrdili da nisu bili popisani jer se popisivači nisu nikada pojavili u njihovom domaćinstvu, a u nekim slučajevima ni u cijeloj stambenoj zgradi, ili čak ulici. Od takvih opština, najviše je prijava došlo iz Centra Sarajevo i Tuzle.